አለቃ ገብረሐና

እና አስቂኝ ቀልዶቻቸው

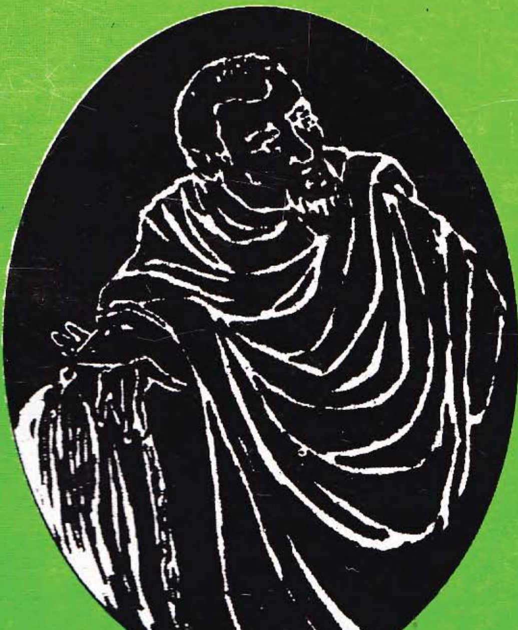

በአረፈዓይኔ ሐጎስ

አለቃ ገብረሐና
እና
አስቂኝ ቀልዶቻቸው

በአረፈዓይኔ ሐጉስ

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው

All Rights Reserved

መግቢያ

ደስታ ተክለወልድ አጫዋች የሚለውን ቃል ሲፈቱት «የሚያጫውት፤ አነጋጋሪ፤ አስቂኝ፤ ጥርስ የማያስከድን፤ አለቃ ገብረሐናንና አባ ምን ይዋብ ከሉን የመሰለ የጨዋታ ፈላስፋ» ይሉታል። ቀልዱን ሁሉ ሰብስቦ ለአንድ ታዋቂ ሰው መስጠት ወይም ማውረስ የተለመደ ስለሆነ ነው እንጂ አገራችን የነበሩት አስቂኝ ሰው አለቃ ገብረሐና ስለሆኑ ብቻ አይደለም «አለቃ ገብረሐና እንዲህ አሉ» እየተባለ የሚወሳው። ከጫወታ «ፈላስፋነታቸውም» በላይ አለቃ ገብረሐና የፍትሀ ነገስቱ፤ የመፃሕፍቱና የአቡሻክሩ ሁሉ አዋቂ ነበሩ። «አለቃ ገብረሐና አጅግ የተማሩ የጉንደር ሊቅ ነበሩ» ሲሉም ብላታ ህሩይ ወልደ ሥላሴ ይህንኑ መስክረውላቸዋል።

ይሁንና አለቃ ገብረሐና በዘመናችን የሚታወቁት በምሁርነታቸው ብቻ ሳይሆን በሃይለ ቃላቸውና በቀልዳቸው ነው። በርግጥም አለቃ ተረበኛ፤ ብልህና ጥርስ አያስከድኔ ነበሩ።

በዚህች መፅሐፍ ከሞላ ጐደል የኒህን ሰው ሕይወት ከነመቼቱ ልብወለድ በሆነ መልክ ለማሳየት ይሞክራል።

አቀናባሪው አለቃን አያውቃቸውም። ቢሆንም ስለኒህ ሰው መለስተኛ ጥናት አካሂዷል። በጥናቱ ወቅት መጀመሪያ ያገኘው የአበበ አይቼህን «ቢልጮ (1948)» ነበር። አበበ አይቼህ በዚህ መፅሐፋቸው የአለቃ ገብረሐና የተባሉና ሌሎችንም አገርኛ ቀልዶች ተራ ቁጥር በማስያዝ ደርድረው አሳትመው ነበር። በአሥራ ዘጠኝ መቶ ሃምሳዎቹ መጨረሻ እንዲሁ «ሰምና ወርቅ - አማርኛ እስኪ እንወቅ» በተባለው መፅሐፍ ጥቂት የአለቃ ገብረሐና የተሰኙ ቀልዶችን ከሌሎች ደባልቀው አንድ ሌላ ደራሲ አውጥተዋል።

የአለቃ ገብረሐናን የሕይወት ታሪክና ቀልዶቻቸውን ኪናዊ ውበት በመስጠት «ታሪካዊ ልብወለድ» በሚመስል መልኩ ለማውጣት ጥረት በማድረግ ረገድ ግን ይህ የመጀመሪያው ይመስለኛል። በርግጥ ኤልሳቤጥ ገሠሠ ከአዲሳባ ዩኒቨርሲቲ ለመመረቂያቸው ባቀረቡት ጥናታዊ ፅሁፍ «በአለቃ ገብረሐና የሚነገሩ ቀልዶች» በሚል ርእስ በዘገቡት ፅሁፍ የአለቃ ገብረሐናን የሕይወት ታሪክ በጥቂት ገፆች አካተው ከፍ ብለው ከተጠቀሱት መፃሕፍት ባልተለየ መልክ የቀልድ ጥርቅሞችን በተራ ቁጥር በመደርደር ያቀረቡት ማለፊያ የጥናት ወረቀት በኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ኢንስቲትዩት ይገኛል።

ቢሆንም አቀናባሪው ከፍ ብሎ ከጠቀሳቸው ምንጮች ያገኛቸውን መረጃዎች ከሰበሰበ በኋላ የተለያዩ ሰዎችን አናግሯል፤ የታሪክ መዛግብትን አገላብጧል፤ ግለሰቦች የላኩለትን ተጨማሪ ቀልዶች መዝኗል፤ ለፅሁፉ ሥነ ፅሁፋዊ ውበት ለመስጠት ምናቡን ወደኋላ መልሶ ለአለቃ የሕይወት

ታሪክ መቼት በመፍጠር አንባቢ በሕይወት ሲመላለሱ እንዲያዩቸው ለማድረግ ሞክሯል።

ለዚህ ሥራ መሳካትም አፈሊቅ አክሊሉ ገብረኪሮስ ከፍ ያለ አስተዋፅኦ አድርገዋል። ተክለሃይማኖት መኩሪያና ሐዲስ አለማየሁም እንዳስፈላጊነታቸው ተጠቅሰዋል።

አረፈዓይኔ ሐጐስ

ምዕራፍ አንድ

ከልጅነት እስከ አጫዋችነት

ገብረሐና ደስታ ተገኝ በደብረታቦር አውራጃ ፎገራ ወረዳ፣ ናባጋ ጊዮርጊስ በምትሰኝ ስፍራ በ1814 ዓ.ም መወለዳቸው ይወሳል:: ከፍ እንዳሉም ቄስ ትምህርት ቤት ገብተው በፊደል የጀመሩትን ትምህርት ወደዳዊት አዝልቀውት ዜማ ቤት ጥቂት ከቆዩ በኋላ ወደ ጐጃም በመሄድ ከዚያው የቅኔ ትምህርታቸ ውን አጠናቀቁ:: ከዚያም ጐንደር ተመልሰው ሙሉ ፀዋትወ ዜማን፣ አቋቋምን፣ ድጓንና የመፃሕፍት ትርጓሜን ተማሩ:: የመፃሕፍት ትርጓሜን ያስተማሯቸው አቃቤ ሰብሃት ገብረመድህን ናቸው ይባላል:: ገብረሃና ትምህርታቸውን እንደጨረሱ «የኔታ እንግዲህ ይምከሩና ያሰናብቱኝ» ቢሏቸው፣ «ምን ቀረህ ብለህ ነው? ሁሉን አውቀሃል፣ ብቻ የደናቁርት ጓደኛ አትሁን!» በማለት መከሯቸው:: የዚህን ምክር ጠቃሚነት የተገነዘቡት ገብረሐናም አዲስ መምህር መጣ ተብሎ ወደተወራበት አካባቢ ሁሉ ይሄዱ እንደነበር አዋቂዎች ይናገራሉ:: ደቀመዛሙርቶቻቸውንም «የሰው ቀለም አትናቁ:: ሰው ያመጣውን ሁሉ አትንቀፉ» እያሉ ይመክሩ ነበር ይባላል::

ተማሪ ገብረሐና በሃያ ስድስት ዓመታቸው ጐንደር ውስጥ ሊቀ ካህናት ሆነው ተሾሙ:: በዚህ ጊዜ አንዲት ጐንደሬ ዘንድ ጠበል ተጠርተው ቢሄዱ የሚወጡት ሰዎች ሁሉ «ጠላው ጥሩ አይደለም» ሲሉ ይሰሙና ተመልሰው ወደቤታቸው ይሄዳሉ:: ሴትዮዋም በመቅረታቸው አዝና ቤታቸው ሄዳ «ምነው አለቃ ጠበል ጠርቼዎት ሳይመጡ ቀሩ?» ብትላቸው፣ «እረ መጥቼ ሰዉ ግም፣ ግም ሲል ጊዜ ነው የተመለስኩት» አሉዋት ይባላል::

አንዲት አጠር፣ ደልደል ያለች ደባካ መሳይ ጐረቤታቸው ደግሞ «አባ ሰዉ ሁሉ ድንቼ፣ የኔ ድንች እያለ ያቆላምጠኛል» ብትላቸው፣ «አዬ ሞኝት፣ እውነት መስሎሽ ነው? ድንቼ፣ ድንቼ የሚሉሽ ሊልጡሽ እንጂ ነው አሉዋት::»

ከጥቂት ቀናት በኋላም ያቺው ገልቱ ሴት ምሣ ትጋብዛቸዋለች:: ሊቀ ካህናት እግራቸውን አንፈራጠው ዶሮአቸውን ሲኰመኩሙ ነበር የደረሱት:: አለቃን የዶሮው ጭንቅላት ድስቱ ውስጥ እንዳለ አይኑ ፈጦ ታያቸው:: ይኸኑ አጅሬ ሳቅ ብለው፣ «ዶሮ ምን እኔ ላይ ታፈጥብኛለህ? እኔ አላረድኩህ» አሉት:: ገበታው ከፍ እንዳለም ጠላ ቀርቦላቸው ሲጠጡ ቢያጣጥሙት ቀጭን ሆነባቸው:: ታዲያ ይህንኑ እያቅማሙ ሳሉ ሴትዮይቱ መጥታ «እረ ይጠጡ፣ አንድ ተይዞ ቁጭ አይባልም» እያለች ብታጣድፋቸው፣ «እሺ እጠጣለሁ:: ለመሆኑ ይህን እህል ውሃ ያደረግሺው አንቺ ነሽ?» አሉዋት::

ሰንበት ብላ ደግሞ ድንቡሼዋ ጐረቤታቸው አዲስ

ልብስዋን ልታስመርቅ እየሮጠች ወደቤታቸው ስትመጣ አመለጣትና መአዛው ቤቱን አወደው፡፡ አባ ገብረሐና ግን እንዳላወቀ ሰው «በውሃ ይለቅልሽ፤ ጥሉሽ ይሂድ» ብለው ከመረቋት በኋላ «እንግዲህ ይህችን ከሰው ዘንድ ስትደርሽ ብን እያደረግሽ ኩሪ» ብለው አሰናበቷት፡፡

ድንቡሼም ለአቅመ ሔዋን እንደደረሰች አንድ አህያ ነጂ አገባች፡፡ ታዲያ ገብረሐና ይንቁት ኖሮ አንድ ቀን ሰውየው አህዮች እየነዳ ባጠገባቸው ሲያልፍ፤ «ጤና ይስጥልኝ አባ» ብሎ የግዜር ሰላምታ ቢያቀርብላቸው፤ «እግዚአብሔር ይመስገን፤ እንደምን ዋላችሁ?» በማለት መለሱለት፡፡ አህያ ነጂውም በዚህ ተበሳጭቶ ስለነበር ቤታቸው እስኪገቡ ጠብቆ ገላጋይ በሌለበት ቀጠቀጣቸው፡፡ ዱላው ከፉኛ ጉድቷቸው ስለነበርም ታመው ተኙ፡፡ አመሻሹ ላይ እያነከሱ ከውጭ ሲመለሱ አህያ ነጂው ድንቡሼን አስከትሎ እንዳላወቀ ሰው ሊጠይቃቸው መጣ፡፡ «አባ ምን ሆኑ?» ሲልም ጠየቃቸው፡፡ «አህያ ረግጦኝ ነው ልጄ» አሉት ፈጠን ብለው፡፡

ያህያ ነጂውን ያክል የሚጠሉት አንድ ቶንጋ ቄስም ነበረ፡፡ ታዲያ ቄስ ሆዬ የአባ ገብረሐናን ሽፋፋነት ያውቅ ኖሮ «አባ ሽፍን ጫማ በሸዋ በኩል መጥቷል ይባላልና እንዳያመልጥዎ» ሲል ያሽሟጥጣቸዋል፡፡ አባን ግን በነገር የሚቀድማቸው የለምና፤ «አንተ ፊት ግዛና» ብለው ኩምሽሽ አደጉት፡፡

አንድ ባለውቃቢና አጉሪ ደግሞ ሰናይ ምግባር እንደፈፀመ ሁሉ አዲስ ቤት መሥራቱን ምክንያት

በማድረግ አባን ግብዣ ይጠራቸዋል፡፡ ሥራው ያሳዘናቸው አባ ገብረሐና ግን የቀረበውን ሁሉ በደንብ በልተው ዙሪያ ገባውን ከጐበኙ በኋላ «ቤትህ ካለ ሁለት ነገር የጐደለው የለም» አሉት፡፡ ባለውቃቢውም በጉጉት «ምንና ምን?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «ከዚህ በታች ጋጥ፤ ከዚህ በላይ አጉራ» አሉት፡፡

ይኸው ባለውቃቢ፤ ፈረስ ገዛና ፈረሱን እየኰረኰረ ጨርቁን እንደተከናነበ ሲጋልብ አባ ገብረሐናን አገኛቸው፡፡ እዚያው እንደተቀመጠም፤ «አባ ይመርቁኝ፣ አዲስ ፈረስ ገዝቼ እየጋለብኩ ነኝ» አላቸው፡፡ አባም «ጥሉህ ይሂድ! ጥሉህ ይሂድ ልጄ» ብለው መረቁት፡፡

ከአባ ገብረሐና ፊንጠር ብላ የምትኖር አንዲት ችግረኛ ሴት ነበረች ይባላል፡፡ ይህች ሴት በችጋር ስትሰቃይ እንደኖረች ሞት አይቀርምና አንድ ቀን አረፈች፡፡ አባ ወደ ቤታቸው ሲገቡ ጩኸት ስለሰሙ «ምንድን ተፈጠረ?» ብለው ጐረቤት ቢጠይቁ፤ «ሴትዮዋ ሞቱ» አሏቸው፡፡

«የትኛይቱ?»

«እኛ ችግረኛይቱ፡፡»

«አሄሄ፣ ተኖረና ተሞተ» አሉ አባ፡፡

አባ ገብረሐና በሊቀካህናትነት ያሳለፏቸውን ሰባት ዓመታት በስብከት ችሎታቸውና በቀልድ አፍላቂነታቸው ተወዳዳሪ የሌላቸው መሆናቸውን ማረጋገጫ (ማስመስከሪያ) አድርገዋቸዋል፡፡ ዳሩ ግን ከንግግር አዋቂነታቸውም በላይ

ፍትሐነገስቱን ከተካኑት ምሁራን አንደኛው ስለነበሩ የዳኝነት ሹመት ተሰጣቸው:: የሥራው ጠባይ ስለማይፈቅድላቸው ሳይሆንም አይቀር በዚህ ወቅት ከቀልዱ ቆጠብ ብለው ነበር ይባላል:: አልፎ አልፎ የሰነዘሩዋቸው ጨዋታዎች ቢኖሩም ሕዝብ ዘንድ ሊደርሱ እንዳልቻሉ ይገመታል:: ይህም ሆኖ ስማቸው እየገነነ ስለመጣ የትንሹ ራስ አሊ አሿዋች እንዲሆኑ ተደረገ:: ለአባ ገብረሐና ይሄ ሙያ ሳያስደስታቸው እንዳልቀረ በቀላሉ መገመት ይቻላል:: ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ነው ገብረሐና የመንደር ቀልደኛ መሆናቸው ቀርቶ ነገሥታቱን የሚያስቁ፤ መኳንንቱን አፍ የሚያስይዙ፣ ካልመሰላቸውም ነገሥታቱን የሚጉነትሉ የምሁር ተረበኛና ቀልድ አፍላቂ ሆነው የኖሩት::

ትንሹ ራስ ዓሊ ዘንድ በነበሩባቸው ዓመታት የሰነዘሩዋቸው አብዛኛዎቹ ቀልዶች ተወርተው የቀሩ እንጂ በወጉ ያልተመዘገቡ በመሆናቸውና ይልቁንም ከብዙ ዓመታት በፊት የተወሉ በመሆናቸው «እንዲህ ብለው ነበር ይባላል» እያለ እንኳ መተረክ የሚችል ሰው በሕይወት ባለመኖሩ ይህን ዘመን በገብረሐና ሕይወት ውስጥ «የጨለማ ዘመን» ሊያስብለው ይችላል:: ይህም ቢሆን፤ አባ ገብረሐና ያፈለቋቸው ቀልዶች ዘመናትን ዘልቀው ለትውልዳችን መድረሳቸው አልቀረም::

የማስተዋል ችሎታቸው ከንግግር ውበታቸው ጋር የተዋደደላቸው አባ ገብረሐና ባገራቸው ከነበሩት ባህሎች ባንደኛው ቅር ተሰኝተው ይኖሩ ነበር:: ያባት ሆኖ በጉንደር መጠጥ ሲጠጣ አሳላፊው ቀሞ የሚጠጣው ሰው ብርሌውን

ባጉደለ ቁጥር እየተጠባበቀ በላይ በላዩ ይቀዳለታል:: ታዲያ አባ ገብረሐና ከእንዲህ አይነቱ ግብዣ ሲወጡ አንዱ «ስንት ብርሌ ጠጡ?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «ዘጠኝ አንገት ጠጣሁ» አሉት ይባላል::

የኝህ ጥርስ አያስከድኔ ጨዋታ ያነሆለላቸው አንዱ ደጃዝማች አባ ገብረሐናን ወዳጅ ያደርጓቸዋል:: በየጊዜው ቤታቸው እየወሰዱም ያበሏቸው፤ ያጫውቷቸው ነበር:: እንደተለመደው አንድ ቀን ራት ጋብዘዋቸው ጮማ እየቆረጡ ሲያወጉ ደጃዝማች ግብዣውን ያሳመሩ መስሎአቸው «ይብሉ እንጂ፣ ሰው እኮ ደስ የሚለው የደገሰውን ሲበሉለት፣ የወለደውን ሲስሙለት ነው» ቢሏቸው፣ አባ ብድግ ብለው የደጃዝማቹን ቆንጆዩ ልጅ ሳም፣ ሳም፣ ደጋግመው ሳም አደረጓት:: «ምነው አባ?» ብለው ቢጠይቋቸው፣ «ጌታዬ ምግቡን እስኪበቃኝ ተመገብሁ:: የወለደውን ሲስሙለት ደስ ይለዋል ስላሉኝ ደግሞ ለርስዎ ስል የሚወዱዋትን ልጅዎን ሳምኩልዎ እንጂ አጠፋሁ?» በማለት መለሱላቸው::

ሰኔ ፆም ላይ እንዲሁ ደጃዝማቹ ወዳጃቸው ዘንድ ተጋብዘው ይሄዳሉ:: የጉመን ወጥ ይቀርብናም እንደነገሩ ይጋበዛሉ:: ሆኖም ጉመኑ በደንብ አልበሰለ ኖሮ አባን ሆዳቸውን ይቆዝራቸዋል:: ከግብር መልስ ብርዱ ስላየለ እሳት በእንክርት ወደልፍኙ ቀረበ:: ይኼኔ አባ ገብረሐና ወደ እሳቱ አምርተው በርጩማ ላይ ከተቀመጡ በኋላ ልብሳቸውን ገለጥ አድርገው ሆዳቸውን እሳት ያሞቁ ጀመር:: ደጃዝማቹም በድርጊቱ ተገርመው «ምነው ሆድዎን

እሳት ይሞቃሉ?» ቢሏቸው፣ «ጌታዬ ጉመኔን እያበሰልኩ ነው» አሏቸው ይባላል፡፡ ይህን የመሳሰሉትን ቀልዶች እያፈለቁ አገር ያሸነፉትን አባ ገብረሐናን ለማዋረድ የንጉሳውያኑ ቤተሰቦችና መኳንንቱ አንድ ተንኮል ፈጠሩ፡፡

አባ ገብረሐና ግብር ቀርበው እንደተቀመጡም እንደልባቸው መብላት መጠጣት እንደሚችሉ፣ ሆኖም ወደ ውጭ መውጣት እንደማይፈቀድላቸው ይነግሯቸዋል፡፡ የሚቀርብላቸው ምግብም ጨውና ቅመም የበዛበት ኖሮ በላይ በላዩ ቢጠጡ ሽንታቸው መጣ፡፡ ጨነቃቸው፣ ጠበባቸው፡፡ ዳሩ ግን ጥቂት ካሰቡ በኋላ እቴጌይቱን (ምንትዋብ?) ጠርተው፤ «እባክዎን በቁጥር ተጣልተናልና ይዳኙን፤ እምስት መቶና እምስት መቶ ስንት ነው?» ቢሏቸው «ሺናዋ!» በማለት መለሱላቸው፡፡ ይኼኔ «እግዜር ይስጥልኝ እመቤቴ፡፡ እርስዎ ካዘዙኝማ ማለፊያ ነው» ብለው እየሳቁ ወደመፀዳጃ ቤት ሄዱ፡፡

ከዚያም እንደወጡ እንዱ መንገደኛ «የኔታ የልደታ መንገድ በየት በኩል ነው?» ሲል ይጠይቃቸዋል፡፡

«በሱ እድርገህ ሂድ፡፡»

«ይህስ ይዘቀዝቀኛል፡፡»

«ከዘቀዘቀህማ ጨርቅህን አውልቅና ተንተራሰዋ!» ብለውት እርፍ፡፡

በማግስቱ ዘመድ ቤት ጠበል ይጠሩና ይሄዳሉ፡፡ ቁጭ ብለው ጠላቸውን ሲጠጡም ሴትዮይቱ ከገንቦ ጠላ ስትቀዳ

ሲያመልጣት ሰሙ፡፡ ይህን እያሰላሰሉ ሲጠጡ ሳለ «ጠላ ልድገምዎት?» ብትላቸው፥ «እሺ ልክ እንደቅድሙ ጠረር እርገሽ ቅጂው ታዲያ» አሏት ይባላል፡፡

የሰኔ ፆም እንደተፈታ ይቺው ዘመዳቸው ምሳ ትጋብዛቸውና ወደ መኖሪያዋ ይሄዳሉ፡፡ ጥቂት እንደበሉም ወጡ ውስጥ ጥፍር አገኙበት፡፡ ጥፍሩን ጠርገው እንዲታይ ለብቻው አስቀምጠው እጃቸውን ሰብስበው ቁጭ አሉ፡፡ ሴትዮይቱ መብላት ማቋረጣቸውን ስላየች «ይብሉ እባክዎ፤ ጥሩ አይደለም እንዴ?» ብላ ብትጠይቃቸው፤ «እረ ጥሩ ነው፥ ጥፍር ያስቆረጥማል» አሏት፡፡

ምዕራፍ ሁለት

ቀልድ በዛ፤ ስደት ተከተለ

የካቲት 5 ቀን 1847 ዓ.ም ደጃች ካሳ «ዳግማዊ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለው በጳጳሱ አቡነ ሰላማ ተቀቡ:: አባ ገብረሐናንም ቤተመንግሥት አገኙዋቸው:: አፄ ቴዎድሮስ አባን በምሁርነታቸው ቢወዷቸውና ቢያከብሩዋቸውም ቀልዳቸውና ፌዘኛነታቸውን ይጠሉ ነበር:: ዳሩ ግን ከልጅነት ጀምሮ እስከ ጉልማሳነት አብሮ ያደገ ልምድ ከተፈጥሮ ባህርይ የበረታ ነውና አባ ገብረሐና ቀልዳቸውንና ምፀታቸውን ማቆም አልቻሉም::

ለምሳሌ፤ ብላታ አድጎ የተባለውን የቴዎድሮስ አሽከር ምንግዜም የሚጠሩት «ብላታ እህዮ» እያሉ ነበር:: ቴዎድሮስ «ተው ገብረሐና፣ ሰው እንዲህ አትዘርጥጥ» ብለው ቢመክሯቸውና ቢገስፁዋቸውም፤ «አባቱ ያወጣለትን ስም ኋላ ምን ላድርግ? አድግ ማለት በግእዝ አህያ ማለት አይደለምን?» ብለው አሻፈረኝ አሉ::

እንደዜም ከታላላቅ መኳንንት ጋር ሲጫወቱ የሴት ነገር ተነሳና አባ ሆዬ «አንድ ቀን ከመኝታዬ ሌሊት ተነስቼ በጨለማ እየዳበስኩ ገረድ ስፈልግ የቤት ምሰሶ

አገኘኝና ግንባሬን አለኝ» ብለው ዋሽተው ያስቋቸዋል:: ይኸኔ አንዱ መኩንን «አባ ቆመጥ ይዘው እየወዛወዙ ቢሄዱ ኖሮኮ ምሰሶ አይመታዎትም ነበር» ብለው ቢስቁባቸው፤ አጅሬ አብረው ስቀው «ጌታዬም ለካ ይህን ያውቁ ኖሯል?» በማለት አሸሟጠጧቸው:: እንደዚህ እያደረጉ መኳንንቱን ሁሉ በየጊዜው ሲነድፉት ቴዎድሮስ በድርጊታቸው አዝነው፤ «ገብረሐና ፍትሃነገሥቱን ፃፍ፤ ፍርድም ስጥ፣ ገንዘብም ያውልህ፤ ቀልድህን ግን ተወኝ ተው ተመከር!» ብለው ተግሳፅም ምክርም ለግሰው እንደቀድሞው አቤቶ ምኒልክ አጠገብ እየተቀመጡ ግብር መብላታቸውን ቀጠሉ::

ቴዎድሮስም ኢትዮጵያን የማዋሃዱንና ሕዝብ የማስልጠኑን ተግባር ገፉበት:: ተክለፃድቅ መኩሪያ ይህንኑ እንደሚከተለው መዝግበውታል:: «ሰው ሁሉ በእለት ተግባሩና በደመወዙ እንዲያድር እንጂ ባሪያን መሸጥ ወይም መሸፈት እንዳይኖር በጠቅላላው ገበሬም ወደርሻው ነጋዴም ወደንግዱ፣ የቀረውም ሰው በየሥራው እንዲመለስ ባዋጅ አስታወቁ:: በዚህ ጊዜ የቴዝባ አገር ሰዎች ቀርበው ጃንሆይ ሰዉን ሁሉ በየሥራህ ግባ ካሉት እኛም ከሌብነትና ከሽፍትነት በቀር ሌላ ሥራ የለንምና ይኸንኑ ሥራችንን ይፍቀዱልን ሲሉ ጥቂት ሆነው አመለከቷቸው:: እርሳቸውም... እኔም ለራሴ ታማኝ ዘበኛ ለመቅጠር የምፈልገው እንደናንተ የዚህ ልምድ ያለውን ጠንካራ ሰው ነው:: ይሁን እንጂ አሁን ያላችሁት ጥቂቶች ናችሁና፣ ሌላ ባእድ ሳትጨምሩ የዚህ ልማድ ያላቸውን ብቻ

አጣርታችሁ ይዛችሁልኝ ኑ ብለው አሰናበቷቸው።

በዚህ ጊዜ መኳንንቱ እንደዚህ ያሉትን ሊቦች መግረፍ ነበር እንጂ፣ ማሰናበት እንዴት ይገባል? እያሉ ሲያስቡ፣ በተባለው ቀን ሊቦቹ ተሰብስበው ከፊታቸው ቆሙ። አፄ ቴዎድሮስም እነሱ ብቻ መሆናቸውን ጠይቀው «አዎን ጃንሆይ» ብለው ከመለሱላቸው በኋላ በዙሪያቸው የቆሙትን ወታደሮች አዘው በጥይት አንድ ሳይቀር አስደበደቧቸው። ከዚያ ቀን አንስቶ በንጉሱ ፊት የሳቅና የቀልድ ንግግር በፍፁም ቀረ ይባላል።»

አባ ገብረሐና ግን ሰዉን መተንኮሳቸውን አላቋረጡም ነበር። በተለይ ብላታ አድጐን ያይሉባቸው ስለነበረ አድጐም አቤቱታቸውን ደጋግመው ማሰማት ቀጠሉ። ቴዎድሮስ እንዲያ ተወጥረው ሳለ የገብረሐና ጨዋታ ስላልጣማቸውም፣ «ቆይ ይህን ደብተራ እሰራለት የለ» ብለው ጊዜ ሲጠብቁላቸው፣ አባ እንደልማዳቸው ብላታ አህዮ ብለው ተሳደቡና ተከሰው ቀረቡ።

«ለምንድን ሰደብኸው?»

«ጃንሆይ! አህያ ሽራህያ እያልኩ ስፀልይ ሰምቶ 'ህን' አጥብቆ አህያ ብሎ ሰደበኝ አለንጂ. እኔ ፈፅሞ አልሰደብኩትም።»

«በሉ እንግዲህ ምላሱ ቀርቶ ታገለና ወንዱ ይለይ!»

አፈሊቅ አከሊሉ ገብረኪሮስ እንደሚሉት በዚህም ትግል ያሸነፉት አባ ገብረሐና ነበሩ። ኤልሳቤጥ ገሠሠ ባቀረቡት

ጥናት ላይ ግን በትግሉ ያሸነፉት ብላታ አድጐ ናቸው። እንደተሸነፉም «አሁንስ ምን ይበጅህ?» ብለው ቴዎድሮስ ቢጠይቋቸው «ታዲያ ይሄማ ዱሮውንስ ያህያ ሥራ አይደለም?» በማለት መለሱ። ንጉሡም ከቶኞ ተቆጡ።

በአባ ገብረሐና «አለመገራት» ተበሳ የቆረጡት አፄ ቴዎድሮስ ከፊታቸው ይርቁላቸው ዘንድ አባን ትግራይ የሚገኘው የጨለቆት ሥላሴ አስተዳዳሪ አድርገው ሾሟቸው።

ይሁንና አፄ ቴዎድሮስ በሃያሉ ከንዳቸው ያጓሸቋቸው በመሳፍንትና ባላባቶች ማንሰራራት ጀመሩ። ንጉሡ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር የነበራቸው ግንኙነት መሻከርም ከአፈንጋጮቹ መጠናከር መልካም አጋጣሚ ሆነላቸው። «በትግሬ ደጃች በዝበዝ ካሳ (አፄ ዮሐንስ)፣ በላስታ ዋግ ሹም ጎበዜ (አፄ ተክለጊዮርጊስ)፣ በሸዋ ምኒልክና ሌሎችም ባላባቶች፣ ቀሳውስቱና ሹማምንቱ ሁሉ ተነሱባቸው። አፄ ቴዎድሮስ ያገነቡት ሁሉ እንደገባይ ካብ ሲፈርስ ሲያዩም ክፉኛ ተበሳጩ፣ ብዙ የጭካኔ ተግባርም ፈፀሙ። በተለይ የካህናቱ መሰሪነት ስላበሳጫቸው ከአንዱ አገር ወዳንዱ አገር ሲዘዋወሩ በክብር፣ በፀናፅል ሊቀበላቸው የሚወጣውን ካህን ሁሉ እያስከበበ በጥይት ያስደበድቡት ጀመር። ጳጳሱንም በግዞት ወደመቅደላ ሰደዷቸው።» መንግሥታቸውን ለመገልበጥ ካህናቱ ቀሳውስቱ ለምን እንደቆሙ እንዳልተቆጡ ያስረዱ ይሆናል በተሰጣቸው ዋጋ ብዙ ብቻ ነበር።

የመሠ

«ይህ አረግራጊ

አቴና ወጊ፣

ራሱን ታጣቂ፣

ወገቡን ሰባቂ፣» እያሉ ካህናቱን በገሃድ ይዘልፉ ጀመር::

ቴዎድሮስ እንዲገለበጡ ካሴሩት ቀንደኛ ካህናት አንዱ አባ ገብረሐና መሆናቸው እንደተደረሰበትም አባ ገብረሐና እንዲታሰሩ አዘዙ:: ይህን የሰሙት ገብረሐና ሸሽተው ዘጌ ገዳም ተደበቁ::

አባ ገብረሐና ዘጌ ገዳም ሁለት አመታት በስደት እንደተቀመጡ ይወሳል:: በዚህ ቆይታቸው ወቅት ረሃብ ይገባና ይቸገራሉ:: አንድ ቀን ለወስፋት ማስታገሻ የምትሆን ቁራሽ ዳቦ ከአገልጋያቸው ጋራ ተካፍለው ከበሉ በኋላም ዲያቆኑ ተነስቶ «ጌታዬ ስብሃት ልበል? (ምስጋና ላቅርብ)» ቢላቸው፣ «ተው ልጄ ቀለዳችሁብኝ ብሎ ይቆጣል» አሉት ይባላል::

እንደዜ ደግሞ እዚያው ጉጃም እንዳሉ የንጉሥ ተክለሃይማኖት ወዳጅ ይሞታሉ:: ከቅዳሴ ውጭ ዜማውና ለቅሶው ቀልጠ ሳለ አንዱ ያገሬው ተወላጅ አባን «ዜማው እንዴት ነው?» ብሎ ቢጠይቃቸው «ካገራችሁ ደብተራስ ያገራችሁ አልቃሽ ትሻላለች!» ብለው መለሱለት::

የረሃቡ ዘመን እንደተገባደደ አንዲት የጉጃም ሴት የቃና ዘገሊላን በዓል ምክንያት በማድረግ ጠበል ጠዲቅ እንዲቀምሱ ትጠራቸዋለች:: አባ ገብረሐና ጥሪውን አክብረው እንደደረሱ ሴትዬይቱ ጠላውን እየቀዳችላቸው፣

«አባቴ የችኮላ ሥራ ሆኖ ጠላው ቀጠን ብሏል» ብትላቸው፣ «እዬ አካላቴ የምናከብረውስ የውሃ በዓል አይደል?» አሉዋት ይባላል::

አባ ገብረሐና ይህን በሚፈፅሙበት ጊዜ አፄ ቴዎድሮስ አፈንጋጭ ባላባትና መሳፍንትን ለማስገበር ይሯሯጡ ነበር:: ዳሩ ግን ኢትዮጵያን አዋህደው ታፍራና ተከብራ የምትኖር አገር ለማድረግ ያደርጉ የነበሩትን ተጋድሎ ሕዝቡ ስላልተገነዘበላቸው ከያካባቢው መኳንንት ጋራ በማበር አበሳጯቸው:: በዚህም የተነሳ ብዙ ነፍስ አጠፉ:: ይኸኑ ወንድሟና አባቷ የተሰቀለባት አንዲት ሴት የፈለጉትን ያድርጉኝ ብላ፣

«... አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ

አንድዶ ለብልዞ አቃተሉ ይፋጃችሁ?

ሺ ፈረስ ከኋላው፣ ሺ ፈረስ ከፊቱ

ሺ ብረት ከኋላ፣ ሺ ብረት ከፊቱ

ይህን ሳታይ ሞተች ኮሶ ሻጭ እናቱ::

ይህንን ሲሰማ ያጉራል ላመሉ፣

ማናትም ቢላችሁ ምንትዋብ ናት በሉ» ስትል ገጠመች::

የእንግሊዝ መንግሥት የሕዝቡን መቢታተን እንዳወቀ ቴዎድሮስን እንዲይዙ ወታደሮቹን ላከ:: መኳንንቱ፣ ባላባቱና አብዛኛው ሕዝብ የንጉሡን ከፉ ይመኝ ስለነበረም ያላንዳች

ሲቀየሟቸው ወዲያው ቴዎድሮስ ወደንጉሡ ቤት መራቸው፤ ንጉሡም «ከራሳቸው ተነሥተው የቀሩትቸውን ሴቶች ሙታ ሂዱ» አስከትለው አመቅደላ ምሽግ ገብተው በመድፍና በጥይት ከእንግሊዞች ጋር ጦርነት ገጠሙ። በዚሁ ጦርነት ከእንግሊዝ የጦር ሰፈር የተተኮሰ የመድፍ ጥይት የነበሩበትን መዝጊያ ሰብሮ ገባ። እንግሊዞች ይዘውት የነበረው መድፍና መትረየስ አዲስ የመጣ ስለሆነ የመድፉ ጥይት ተተኩሶ እመሬት ካረፈ በኋላ እንደገና እየፈነዳ የመጣውን ያህል ደግሞ እየሄደ ጠላትን የሚጎዳ ነበር ይባላል። ቴዎድሮስ ሳላቸው ኃይል ተቀማሪው ድል ስለሆነ ወታደሮቻቸውን ስመው እንግሊዞች ለመማረክ ጓደኞቻቸውን በር ሰብረው እየተጋፉ ሲገቡ ንጉሡ ወደላይኛው በር አልፈው በጦር ሽጉጣቸው ራሳቸውን ገደሉ። እንግሊዞችም እስረኞቻቸውን አስፈትተውና የገኙትን ሁሉ ዘርፈው ወደአገራቸው ተመለሱ። ሴረኛው ደብተራ ገብረሐናም ነፃ ወጣ።

ከዚያ አዋቂ ሰው ወድቆ አይወድቅምና ልባቸው እንደፈቀደ ለመኳንንቱ ጎያደሩ ሲያሳቅሉ ቆዩ። በ1864 ዓ.ም ግን ደጃች ባዝብዝ ካሣ መሳፍንቱን ሁሉ አስገብረው «ዮሐንስ አራተኛ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለው እንደተቀቡ አባ ገብረሐና ከጎንደር ለቃውንቶች ጋራ ወደ ትግራይ ሄዱ። አካሄዳቸውም «ንጉሡን እንኳን ዘመኑን ለወጣልዎ!» ለማለት ነበር። ታዲያ መስከረም አበቦቹን ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው የኦርቶዶክስ ኃይማኖት ተከታዮች እምነት መሠረት የአፄ መስቀል ምርቃት ነውና ይህንኑ በኋላ ለማክበር ንጉሡ ባለብዙ ከየአገሩ የመጡት [illegible]

ሊቃውንት ተሰበሰቡ። የእነሱም ሊቃውንት ምሪቱን ለጎንደሮች እንስጥ የሚል ሃሳብ አቀረቡ። ይህኑ ዋንኛው ዋድ መምህር የኔታ ጌጡ «እኔ ካለሁ አይመራም» ሲሉ ተነሱ። ከዚያም የቅኔ ሊቃውንቶች አፈ ገባኤ መምህር ቴሎ የጎንደሮች አፈገባኤ አባ ገብረሐና ሆነው ሙግት ገጠሙ፤

«ተጠየቅ፣ ገብረሐና።»

«ልጠየቅ።»

«እኔ ሥርወ መንግስት መሆኔን ታውቃለህ?»

በጊዜው «ስልጣን ወደላይ የሄደው በንጉሡ ነው» የሚባለው ትውስ ደብተራ አባ ሆዬ ገብረሐና ዕድል የላሊበላ፣ አድማ የማተሳላ ሲሉ እሰማለሁ እንጂ ያንተን ሥርወ መንግሥትነት አላውቅም» አሏቸው።

አፄ ዮሐንስ ይቺን ሲሰሙ «ጀብ ቅ ነው፣ ገብረሐና። ጎንደርን ይምራልኝ ብለው ፈረዱላቸው ይባላል። አንዱም ልክ እንደዚሁ በዮሐንስ ዘመነ መንግሥት ባጋጣሚ ክርክር ይነሳል። ሁለት መሪጌታዎች «እኔ ሳለሁ አትመራም። የምራቱ ተራ የኔ ነው። እረ ባምላኩ፣ እረ ባምላኩ!» እያሉ ሲጨቃጨቁ አፄ ዮሐንስ ይሰሙና «እኔ እያለሁ በዮሐንስ አምላክ! ትላላችሁ እንጂ እንዴት ባምላኩ ትላላችሁ?» ብለው ቢያፈጡባቸው፣ አባ ገብረሐና «ጃንሆይ ሌላም ነገር አይደለ ሁለት ሰዎች በጩኸት ተጣልተውብን ነው» በማለት ቁጣውን በፈገግታ ተኩት። የምራቱም ሥርዓት ባግባቡ ተፈፀመ።

አጼ ዮሐንስ ከፖለቲከኛነት ይልቅ ወደ ሃይማኖተኛነት ያዘነበሉ መሪ ስለነበሩ የኢትዮጵያን ሃይማኖት አንድ ለማድረግ ሲሯሯጡ መጋቢት ሁለት ቀን 1881 ዓ.ም አለፉ:: የዮሐንስም ውጥን እንደቴዎድሮስ መና ሆኖ ቀረ:: አልቃሾችም፤

«አጼ ዮሐንስ ሞኝ ናቸው

እኛም ሁላችን ናቅናቸው

ንጉሥ ቢሏቸው በመሃሉ

ወሰን ጠባቂ ልሁን አሉ::

በደንቢያ መታረድ አዝኖ ዮሐንስ

ደሙን አፈሰሰ እንደ ክርስቶስ::

የጐንደር ሃይማኖት ቆማ ስታለቅስ

አንገቱን ሰጠላት ዳግማይ ዮሐንስ» ብለው ሙሾ ደረደሩላቸው::

ምዕራፍ ሦስት

ከስደት ወደቤተ መንግሥት

አጼ ዮሐንስ በሞቱ በስምንተኛው ወር የቀድሞው የአጼ ቴዎድሮስ ምርኮኛ አቤቶ ምኒልክ በምድረ ኢትዮጵያ የሚያስፈራቸው ኃይል እንደሌለ አስረገጡ:: ጥቅምት ሃያ አምስት ቀን 1882 ዓ.ም «ዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለውም ተቀቡ:: በዚህ ጊዜ አባ ገብረሐና ጐንደር የሚገኘው የአቡነ ሐራ ገዳም አስተዳዳሪ ሆነው ይሰሩ ነበር:: ጥቂት ዓመታት እንዳገለገሉም ድርቅ ገብቶ የአገሩ ሕዝብ ተራበ:: የገዳሙ አስተዳዳሪ የሆኑት አባ ገብረሐናም ከተሰበሰበው የስለት ገንዘብ አንድ ሺውን አንስተው ለባላገሩና ለካህናቱ አከፋፈሉ::

ወዲያውኑ ካህናቱ «አስተዳዳሪያችን በሺ የሚቆጠር ብር በልተውብናል» ሲሉ አዲሳባ አፈንጉሥ ነሲቡ ዘንድ ይከሱዋቸዋል:: አፈንጉሥ ነሲቡም ባስቸኳይ የማዘገ ወረቀት ፅፈው ወዳዲሳባ እንዲመጡ ያደርጋሉ:: እንደደረሱም አጋፋሪው፣ «አባ ገብረሐና መጥተዋል» ሲል፣ «እኛ ቀልደኛ ናቸው?» በማለት አፈንጉሥ ቢያንጓጥጧቸው፣ አባ ፈጠን ብለው «ብሉይና ሐዲስማ

በነሲቡ ይፈተታሉዋ (ይተረጉሟኋ)» ሲሉ መለሱላቸው:: ክርክሩ እንደተጀመረም፣ «ገንዘቡን ማጥፋትዎን አያምኑም?» ብለው ጠየቋቸው::

«በርግጥ ለነዳያን የሚሰጠውን አውጥቼ ሰጥቼያለሁ፣ ለመስዋእት የሚውለውንም እንዲሁ፤ የተረፈውን ግን ፍትሃነገሥቱ በሚያዘው መሰረት ለማህበሩ ሰጥቼ ተካፍለውታል::»

«እንግዲያውስ ያጠፉትን ገንዘብ መክፈልዎ አይቀርም::»

«ታዲያ እኔ ገብረሐና ምን ይመጣብኛል ብለው ነው? እንደምጥዋ እቃ በነሲብ አልሸጥ::»

«አጋፋሪ ዝም ትለኛለህ:: ወስደህ ቀፍድድልኝ እንጂ!» ሲሉ አፈንጉሡ በደም ፍላት አዘዙ::

እንዳጋጣሚ ግን የምኒልክ የልፍኝ አሽከር ራስ አባተ ችሎት ተገኝተው ኖሮ «አፈንጉሥ ምንም እኔ እንኳን ባላውቃቸው ጃንሆይ የኒህን ሰው ክብር ሲናገሩ ሰምቻለሁና ትጣላላችሁ» ሲሉ ያስጠነቅቋቸዋል::

«ታዲያ ምን ይሻላል?»

«ጃንሆይ ይፍረዱባቸው::»

በዚሁ ተቆረጠና ተከሳሹ ገብረሐና ምኒልክ ችሎት ቀረቡ:: አፈንጉሡም የወንጀሉን ይዘት ለንጉሡ ሲያስረዱ፣ «እኚህ ቄሶች አስተዳዳሪው የገዳማችንን ገንዘብ በልቶብናል

በማለት ከሰውት ነበር። መብላቱን አምኗል። ሆኖም ከፊል ብሉ የሰበከ ቀኑ ለሕዝብ አካፍየዋለሁ' ብሎ መልስ ሰጥቷል እንዳሉ፣ ዳግማዊ ምኒልክ አፈንጉሡ የጀመሩትን ሳያስጨርሷቸው ከፋቸው ነጥቀው፣ «አንተ የምትለው እሳቸውን ነው?» ብለው ገሰፁአቸው:: ከዚያም ወደአባ ገብረሐና ዞረው ብለው «ጌታ አባ ገብረሐና ፍትሃነገሥቱን አዋቂ አልነበሩምን? ምን ነካዎ?» በማለት ቢጠይቋቸው፤ «ፍትሐነገሥቱማ ከገባው ብፁት ሲሰው ለካህናት፣ ሲሰው ለሠራያን ሊሰጥ ይገባል ይላል:: ስለዚህም ከቀሩ ቀን ቢሆን እኔም ለሕዝቡ አካፈልኩት:: ለቡኒ ሐራ እንደሁ አባታቸውን አይጠሩበት፣ ልጃቸውን አይድሩበት፣ ታዲያ ገንዘቡ ተቀምጦ ምን ይሆናል ብዬ ነው ጃንሆይ» ሲሉ አብራሩ::

«አበጀህ፣ ቀድሞውኑስ የተማርክ አይደለህ» ብለው ምኒልክ ፍርዱን አፅድቀውና በነፃ አሰናበቷቸው::

ከዚያም የቀድሞው ራጉኤል አካባቢ ቤት አሰርተውላቸው አቋቋምና መርገድ እያስተማሩ እንዲቀመጡ ለመኗቸው:: አባ በሐሳቡ ስለተስማሙ እውቀታቸውን እያካፈሉ መኖር ጀመሩ:: እንጦጦ (ቀድሞ ዲልዲላ ይባል የነበረው አካባቢ) በ1875 ዓ.ም የተተከለው ራጉኤል ቤተክርስቲያን ውስጥም በስራት ማስተማር ቀጠሉ:: አፄ ምኒልክ እለት፣ እለት ቀቤውን፣ ማሩን፣ ጠላውን ይልኩላቸው ነበር:: እንዲያም ሆኖ የእንጦጦን ብርድ ያልቻሉት አባ ገብረሐና፣ «የእንጦጦ ብርድ የበሶ ሊአልን አይለቀቃትም» ይሉ ነበር ይባላል:: ምኒልክ እንደዚ

ራጉኤልን ሊሳለሙ ቢመጡ አባ ቡልኳቸውን ተከናንበው ዳዊት ሲደግሙ ስላዩ ቢስቁባቸው ገብረሐና ሆዬ እንዳገሬው «ጃንሆይ ጋሪ ቡልተኒ?» በማለት አስቀዋቸዋል።

አባ ገብረሐና በልቶ ጠጥቶ መተኛትን እንጂ ትምህርት የማይወድ ሰነፍ ተማሪ ነበራቸው። ታዲያ አንድ ጊዜ ጠርተውት «እስቲ ይህን ምእራፍ ውጣው» ብለው አዘዙት። ተማሪውም እንደምንም አምታቶ ጨረሰና፣ «የኔታ ጨረስኩ። ጉበዝ አይደለሁም?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «እንዴታ ጉበዝ እንጂ፣ ያውም ብላተኛ» አሉት ይባላል።

ከጥቂት ቀናት በኋላ አባ ገብረሐና ግብር እንዲበሉ ይጠሩና ቤተመንግሥት ይመጣሉ። ይሁን እንጂ ከመኳንንቱና ካህናቱ ጋር እየተጋፉ ሲገቡ አንድ የማያውቃቸው ከልካይ በቀጨሞ ዠለጣቸው። እንደምንም ብለው ከገቡ በኋላ ግን እልህ ስለያዛቸው ምግቡንም መጠጡንም አልበላ አልጠጣ አሉ። «ምን ሆነሃል ገብረሃና?» ብለው ምኒልክ ቢጠይቋቸው፤ «ትንሽ ቀጨሞ ስለቀመስኩ ነው፣ ጃንሆይ» በማለት መለሱላቸው።

የኔታ ገብረሐና አጭር ድምፀ መልካምና መልከ ቀና መነኩሴ ነበሩ ይባላል። በቁመታቸውም ማጠር የተነሳ የሚጠቀሙባት ጭራ ትንሽ ነበረች። በጊዜው ትልቅ ጭራ ማንከርፈፍ የጨዋነት መለኪያ ሆኖ ይቆጠር ነበርና አንዱ ግዙፍ መኮንን፣ «እንዴት እርስዎን የሚያክል ሰው ይቺን ቆራጣ ጭራ ይይዛል? ለእርስዎ የምትገባ አይደለችም» ቢላቸው፣ «ለኔ ፊት እንደሁ ትበቃኛለች። ደንቢያ

አልከለከልባት» ሲሉ መለሱ።

አባ ወዳገራቸው መመለስ እንዳሰቡ ልብስ እንዲሰሩላቸው ከሽማኔዎች ጋር ይዋዋላሉ። ከጥቂት ቀናት በኋላም በበቅሎ ታጅበው ወደቤተመንግሥት ሲወርዱ ሽማኔዎቹ እንዳዩዋቸው «ጃንሆይ የሚያከብሯቸው ቄስ መጡ» ብለው ፈጥነው ሲነሱ አንዱ አመለጠው። ይኸኔ አባ ሆዬ «ልብሴን እስካሁን ሳትሰሩልኝ መቆየታችሁ ሲገርመኝ አሁንማ እስከመቋጠሩም ተዋችሁታ!» አሉዋቸው።

ሊቁ ገብረሐና ቀሳውስቱንና ዲያቆናቱን ከማስተማር በተጨማሪ ሥርዓተ ቤተክርስቲያንንና ሥርዓተ ቤተመንግሥትንም ለዳግማዊ ምኒልክ ያስጠኑ ነበር። በዚህ አይነት አዲስ አበባ ከቆዩ በኋላ ንጉሡን ተሰናብተው ወደጐንደር ጉዞ ጀመሩ።

ምዕራፍ አራት

ድንግልና ፈረሰ

«የአባይ በረሃ የመኪና መንገድና ድልድዩ ሳይሰራለት ካዲሳባ ወደጐጃም (አልፎም ወደጐንደር) የሚሄደው መንገደኛ ሁሉ ደጀን እስኪደርስ ድረስ ልክ የመከራ ትንቢት እንደተነገረበት ሰው ካሁን አሁን መከራው ደረሰብኝ ብሎ ልቡ እየፈራና እየራደ የሚያልፍበት ቦታ ነበር፡፡

አባይ አንድ ሞት ብቻ አይደለም፡፡ ብዙ ሞት ተሰብስቦ የሰፈረበት፣ ብዙ ስቃይ ብዙ ጣር ተሰብስቦ የሰፈረበት ቦታ ነበር!...

ስለዚህ (...) ከዚያ አልፈው የሚሄዱ መንገደኞች አባይን ክረምት እንደሆነ በጉም፣ በጋ እንደሆነ በጭጋግ ተሸፍኖ የሚታወቀውንም የማይታወቀውንም ሞትና ጣር ሁሉ በጉያው ሸሽጐ እንደ ሲኦል ንጉሥ በሚያስፈራ ግርማ ከላይ አስከታች ተጋድሞ ሲመለከቱት ልባቸው ሲሸበር ይቆይና ወዲያው ከጉሙ ወይም ከጭጋጉ በላይ አሻግረው ሲያዩ እዚያ ከደረሱ ሞቱ ሁሉ፣ ጣሩ ሁሉ ወደኋላቸው

የሚያቋርጡ አባይ ወደፊት የማይከተላቸው [illegible] ለሚያሳዩቸው ልደታና የማድርስበትን [illegible] ብቻ [illegible] [illegible] [illegible] ገብረሐዋርያ ከማሩ [illegible] የሰው [illegible] ሀገራቸውን [illegible] አባይ በረሃ ገቡ፡፡

[illegible] ብዙዎች በደቂቃ የአባይ ወሮበሎች ከየጥሻው እየወጡ [illegible] ያልተሸፈኑትን [illegible] ለሌፋቸው፡፡ አቅመደካሞቹና ነፍጥ የለሾቹ መንገደኞች ያላቸውን ሁሉ አስረከቡ፡፡ ጠብመንጃ ያላቸው ግን እየተታኮሱ አመለጡ፡፡ አባ ገብረሐና ነፍጥም አቅምም አልነበራቸውም አንዲት አገልግል ብቻ እንጂ፡፡ አገልግሊቱ ግን ንብረታቸውን ሁሉ ብትና ይዛ ነበር፡፡ ሽፍቶቹም ብርብረዉና «አምጣ፤ እሱ ምንድነው የያዝከው?» ሲሉ ኢባን አፋጠጧቸው፡፡ አባ ገብረሐና የበረሃው ወበቅ አስጨንቋቸው ጥምጥማቸውን ፈትተው ነበርና «ወላሂ! በደንብ የተሰራ ሥጋ ወጥ ነው፡፡ እንብላ!» ብለው አገልግሊቱን እንደመፍታት [illegible] «ሸሪ [illegible]! [illegible] እስላም ስጋ አንበላም» ብለው አባረሯቸው፡፡

ይህን [illegible] ያዩ [illegible] የነበሩ መንገደኞች የተራረፉ ብራቸውን ሰብስበው «ከጉድ ያወጡን አባታችን፡፡ ባዶ እጃችንን [illegible] እንዳንቀር [illegible]» [illegible]

ሲመጡ አዩ:: በዚህን ጊዜ አባ ገብረሐና በርኖሳቸውን ገልብጠው ለብሰው «ልጄ ብሬ! ልጄ ብሬ!» እያሉ ጩኸታቸውን ለቀቁት:: ነገሩን የተዘረፈውም መንገደኛ የብሩ ነገር አሳዝኖት እንባ ይራጭ ጀመር:: «ሽፍቶቹ ምንድን ሁናችሁ ነው የምትሳቀሱት?» ሲሉ ጠየቁ::

«ልጄ ብሬን ተሰቦ ይዞት እዚህ አፋፉ ላይ ስላረፈብኝ እርሜን እየወጣሁ ነው:: ከፍ ብዬ ቤተክስያን ካገኘሁ እቀብረዋለሁ» በማለት አባ መለሱና በሰላም ጉዟቸውን ቀጠሉ::

ይሁንና የዚህ አይነቱ ዘዴ አደገኛነት ወዲያውኑ የተከሰተላቸው አባ ገብረሐና ሌላ መላ ፈጠሩ-ብሩን ሁሉ ሰብስበው ተልባ አያሹ የሚበሉባት ገበታ ውስጥ ለመከተት:: እንዳሰቡትም ገንዘቡን ገበታዋ ላይ ሰበሰቡና ለስለት በገዙት ልብስ ሸፍነው ሰዉ ታቦት እንደያዘ ሁሉ በዝግታና በሥርዓት እንዲጓዝ አደጉ:: እንደፈሩትም አሁንም ወሮበሎች ብረታቸውን እንደያዙ መጡ::

«ምንድነው የያዛችሁት?»

«ታቦት ካዲሳባ አስባርከን መመለሳችን ነው::»

«ማን የሚሉት ታቦት ነው ለመሆኑ?»

«የተልባ ማሻ ቅዱስ ሚካኤል::»

ከዚያ በኋላ ምንም አይነት አደጋ ሳያጋጥማቸው አባ በሰላም ጉንደር ደረሱ:: ከተማው አካባቢ እንደተቃረቡ ሁለት ሴቶች ውሃ ተሸክመው ዳገት ሲወጡ፣ አንደኛዋ

ሲያመልጣት ሰሙና እየሳቁ ከሴቶቹ ኋላ ኋላ ሲሄዱ በድጋሚ ያመልጣታል:: ሴትዮይቱም ደንግጣ ሰው መኖር አለመኖሩን ለማረጋገጥ ዞወር ብትል አባ ከበስተጀርባዋ ኑረዋል::

«ውይ! አፈር በበላሁ! መቼ መጡ አባ?» ብላ ብትጠይቃቸው፣

«በታሳስ ሄጄ በጠር መጣሁ» ሲሉ መለሱላት::

ወዲያውኑ ወደትውልድ መንደራቸው ናባጋ ጊዮርጊስ ሄደው መኖር ጀመሩ:: ከወዳጅ ዘመድ ተደባልቀው ጥቂት ከቆዩ በኋላም ለረጅም ጊዜ ያላገኙዋትን አንድ ዘመዳቸውን ለመጠየቅና የጥምቀት ድግስ ለመጋበዝ ራቅ ወዳለ ሥፍራ ሄዱ:: ጣናን በታንኳ ተሻግረው እንደደረሱም ሙከቱ ታርዶ፣ ጠላውም ተቀድቶ ቀረበ:: ይሁንና የቤት እመቤቲቱ ባልትና እጣ ከፍላቸው አልሆነ ኖሮ ጠላውም ሆነ ወጡ ቀጠንጠን ያለ ነበር:: አባ የዱሮ ጫወታ እያመጡ፣ ዘመዳቸውም በቅርብ የሆነውን እያወጉላቸው ሲበሉ፣ እንግዳን መጋበዝ ያባቶች ነውና፣ «ይብሉ፣ ይጠጡ እንጂ አባ! ለምን ችላ ይላሉ?» ቢሏቸው፣ አባም «እረ እበላለሁ እጠጣለሁ:: ይኸማ የመጣሁበትም አይደል» አሏቸው ይባላል::

አንደዜ ደግሞ አንዲት የጉንደር ሴት ዘንድ ራት ይጋበዙና ይሄዳሉ:: ከጣና ሐይቅ የተጠመደ ሲልዞ ጉልዞ የተባለ የዓሣ አይነት ላቅርብልዎ ብላ ብትጠይቃቸው ግን የጉንደር ወግ ይድረሰኝ በማለት ይግደረደራሉ:: ሴትዮይቱም ብዙ ሳታግደረድራቸው አሳውን ስታነከተው ቆየች:: ሆኖም እቃ ረስታ ኖሮ ጓዳ ስትገባ አጅሬ መብራቱን

አጠቃቸ ቢልዞ ጉልዞውን ሁሉ እፌታቸው አመጡት:: መብራቱ ሲበራም አሳሙ አባ ፊት ተደፉ:: ወይዘሮ ይቱ «ወይ ጉድ ይህን እስ ምን እዚያ ወሰደውን» ብላ በመገረም ብትጠይቅ፣ «ዓሣ እንደልቡ ሲራወጥ ይኖራል እንጂ መች አንድ ቦታ ይቀመጣል?» ብለዋት ዓሣሳቸውን እንክት አድርገው በልተው ወዳገራቸው ተመለሱ::

ከዚያም ናባጋ ጊዮርጊስ ተመልሰው ሲኖሩ ከእለታት ባንዱ ቀን ሰራተኞቻቸው ምሳ በጊዜ አልሰራች ኖሮ ተልባ ስቀታቸው እሰቀና አጣጥመው ወደ ገበያ ሲሄዱ አንድ ጸጉሯ ደብተራ ትርካቸው ላይ የተካበቸውን ተልባ አይቶ «አባ ዛሬ ተልባ ለንት ለንት ቀለስ?» ብሎ ቢያሾፍባቸው፣ አጅሬ ነገሩ ወዲያው ገብቶቸው «ትልባማ ለጠማማው ማሳ ህሊናት ሁለቱ ሲሸጥ ቀለ» አሉት:: ተረቱ ያልተሳካለት ደብተራም ነገሩ አለተው ከለአዝመራቸው አቀዩት:: ደብተራውም ማጭድ ዙሪያ አሳት ቢያገኙ አሳማ ደርገሽ እንደማይል ይገሌለቸውና እመለግንሉት ይሄዳለ::

[illegible] ቤታቸው እንደሚሩት [illegible] ሰራተኛ ለመደብደብ ሲፈልጉ ውሃ ቀድታ ስትመለስ የነበረችው ሰራተኛ እንስራዋን በደንብ ባለማዘልዋ ወዲያና ወዲህ ሲወዛወዝ ልብስዋ ለስብሶ ውሃው ተጋምሶ ደረሰች:: ይሄኔ «እንዴት ውሃውን አፍስሰሽ ልብስሽንም አበስብሰሽ ትመጫለሽ?» ብለው ይዝልፏት ጀመር::

ወተበሞናም የገበያ ችግ ወዲያውኑ ደርሰው «ምነው አባ? ሰባበሱ እንደዚህ በራብዋ ስወጣ ውሃው ዝም ራስዋ ነች ሄዳ

የምታመጣው» ቢሏቸው፣ «አሄሄ ቅባ ኑጌም ቢሆን ኖሮ፣ ፈሶ አልቆ ነበር?» አሏቸው:: ከዚያም ራታቸውን በልተው አሳማ ጥበቃ ሄዱና በማሳው ዙሪያ እሳት እንቀልቅለው ሲጮጮጡ አደሩ:: በማግስቱ ቢያዩት ግን ያው እንደቀድሞው ሆኖ አገኙት:: ጠዋት ሰራተኛይቱ አሳማው ቀለል ብሎ እድሮ እንደሁ ብትጠይቃቸው «ምን ይቃለላል፣ በደንብ አድርጌ በመብራት ሳበላው አደርኩ እንጂ.» ብለው መለሱላት::

በዚሁ ታርቀው እንዳለ ሠራተኛይቱ ወንዝ ትወርዳለች:: ሆኖም ውሃ ይዛ በመምጣት ፈንታ የእንስራ ስብርባሪ ተሸክማ መጣች:: አባ በድርጊቷ ተናደው በድጋሚ ይደበድቧት ጀመር:: ጐረቤቶቻቸው አሁንም እየተጯጯጡ መጡና «ከሆነ በኋላ ለምን ይመቷታል አባ? አስቀድሞ ነበር እንጂ መቅጣት?» ቢሏቸው፣ ከት ብለው ስቀው «ትሰብሪያለሽ ብዬ አስቀድሜ ልመታት ኖሯል» አሉ ይባላል::

እንዲህ ሲኖሩ ሳለ አንድ ባለፀጋ ትልቅ ድግስ ደግሶ የታወቁ ካህናትን በሙሉ ጋበዘ:: ከነዚህም አንዱ አባ ገብረሐና ነበሩ:: «አባ ገብረሐና በልጅነታቸው መንኩሰው፣ ፍፁም መላክ መስለው፣ ከሊቅነት ጋር ምንኩስና ተጨምሮ አለም ሁሉ ሲቀናባቸው ብዙ ዘመን ኑረዋል:: በኋላ ግን ከካህናቱ ጋራ ግብረሰላም ተጠርተው ማህሌት ገንቦ እየወረዱ ጠጃቸውን ከጥሩ ጠላ ጋራ ሲቀመቅሙ እምሽተው ስካር ጀግና ነውና ሰውነታቸው ዝሎ ግብግባው ቢዘገይ ከዋለሱት ተኙ:: ባልንጀሮቻቸውም አሁን የተኙትን ቀስቅሰን ይዞ ን

ሁሉ መንገድ በጨለማ ከሚንገላቱ ከዚሁ ተኝተው ቢያድሩ ይሻላል ብለው ትተዋቸው ሄዱ:: ለካስ ባለግብረ ሰላሙ የማዘንጊያ አባት ኑሮ ሰክረው ስላገኘቻቸው አስፈርሳቸው አደረች::»

ማለዳ ኪዳን ሲደርስ ቆባቸውን ወስደው ከምህዋሩ ላይ አስቀመጡት:: ከካህናቱ አንዱ «ቅዱስ» ይበሉ ቢላቸው፣ «ጨምላቄ፣ እኔስ ተጨማልቄያለሁና አንተ በል» አሉት::

«እንዴት አባ፣ መፅሐፉ ይሠራዋልን?»

«አዬ ጨምላቄ የሰውን እንጂ የራስህን አታይም:: ባልንጀራ ሲወድቅ ጥሎ መሄድንስ መፅሐፉ ይሠራዋልን?» አሉትና በዚህ ቃል ቆቡን በመጣበት አኑረው በድብትርና ኖሩ::

ምዕራፍ አምስት

የትዳር ዓለም

የወይዘሮ ማዘንጊያና የአለቃ ገብረሐና ጋብቻ ስርቆሽና ጠብ የተደባለቀበት ነበር:: ከሁሉም በላይ ግን አለቃ ቀልድና ለዛ ያለው ጨዋታ ወዳድ ስለነበሩ ጠባያቸውም ሆነ ኩርፊያቸው ለዛቢስ አልነበረም::

ታዲያ አንድ ቀን ከባለቤታቸው ጋራ ለቅሶ ውለው በጣም ርቧቸው ይመለሳሉ:: ቤት እንደደረሱም «በይ እስቲ ቶሎ ብለሽ የምንበላውን አምጭልን» ብለው የሚበላ ሲጠባበቁ ማዘንጊያ ጓዳ ገብተው ቀለጡ:: አለቃ ነገሩ ገርሟቸው «ማዘንጊያ! ኧረ ማዘንጊያ!» እያሉ ሲጣሩ ማዘንጊያ በትልቁ ኩርሰው ኖሮ «አቤት» ማለት ተስኗቸው «እምም» አሉ:: አለቃም ነገሩ ገብቷቸው «ወላዲተ አምላክ! ከምኔው ድመት ሆንሽ?» አሉዋቸው::

መንገዱና ፀሐዩ አድክሟቸው ኖሮ አለቃ ራታቸውን በልተው እንዲት ዋንጫ ጠላ እንደጠጡ እንቅልፍ ተጫጫናቸው:: እኩለ ሌሊት ገደማ አህያቸው ቡሊ ጩኸቱን ለቀቀው:: አለቃ ግን እንዳልሰማ ሰው ቸለል ብለው ቢተኙ ወይዘሮ ማዘንጊያ፣ «ኧረ አባክዎትን ይነሱ ቡሊን ጅብ

ሲበላው ነውኮ፤ ያስጥሉት» እያሉ ቢወተውቱዋቸው፤ አለቃ ሆዬ «ተይኝ ማዘንጊያ፣ እፈራለሁ» አሏቸው:: ይኸኔ ማዘንጊያ ተበሳጭተው፣ «ለስሙ ነዋ ያንጠለጠሉት!» ቢሏቸው፣ «አዬ ማዘንጊያ በሱማ ቡሊ አይበልጠኝም ብለሽ ነው?» ብለዋቸው እንቅልፋቸውን መለጠጥ ቀጠሉ::

በትዳር ዓለም ውስጥ ውለው ሲያድሩ አለቃ ገብረሐና በምሽታቸው ላይ መስረቅ ጀመሩ:: መቼም ዓመል የሚጀምረው ከቤት ነውና ሠራተኞቸውን ለምደው ኖሮ አንድ ሌሊት ከመኝታቸው ወርደው ሠራተኛዋ ዘንድ ደርሰው ሲመለሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ነቅተው ነበርና «ወዴት ሄዱ አንቱ?» ቢሏቸው፣ «ውዳሴ ማርያም ልደግም ተነስቼ ነበር» ብለው መለሱላቸው::

«ታዲያ ራቁትዎን ነው እንዴ የሚደግሙት?»

«ኧረ ራቁቴንም ሆኜ በሰማችኝ ጥሩ ነበር!»

ሆኖም ልማድ ከፉ ነውና አጅሬ እንደለመዱት ሠራተኛቸው ዘንድ ጉድ ጉድ ብለው ሲመለሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ አድፍጠው ይጠብቁ ኖሮ በፍልጥ ወገባቸውን ለመጧቸው:: አለቃ ግን ያልተመቱ መስለው እንደምንም መኝታቸው ላይ ወጡና «ምንድነው የወገርሺው ማዘንጊያ?» ሲሉ ቢጠይቋቸው «ኧረንጃ ጥጃ መሳይ ነው መሰለኝ» አሏቸው:: አለቃም ከዱላው ይበልጥ ስድቡ ከንክኗቸው «ታዲያ ለድርቅ ጥጃ 'ውስ!' መቼ አነሰውና ነው በፍልጥ የመታሽው» በማለት ጀርባቸውን ስጥተዋቸው አደሩ::

አለቃ ይህን ሁሉ ይፈፅሙ የነበረው የአይን ወረት

እየሆነባቸው እንጂ ባለቤታቸውስ መልከ ጥፉ ሆነው አልነበረም:: ይልቁንም ረዥምም ቆንጆ ሴት ወይዘሮ ነበሩ:: በማግስቱም አለቃ ቂማቸውን ሳይረሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ጓዳ ጉድ ጉድ እያሉ፣ «አንቱ ገንፎ ወዴት ደርሷል?» ቢሏቸው፣ አለቃ ቆጣ ብለው «ለሰማዩ አንቺ ትቀርቢ የለ?» አሏቸው::

ከዚያም ዱላውና መኮራረፉ የሰለቻቸው አለቃ ገብረሐና ይህ መጥፎ ፀባያቸውን በመተው ፊንታ ውጭ መማገጡን መርጠው እንዲት ጉረቤታቸውን ወዳጅነት ያዙ:: ወይዘሮ ማዘንጊያ ገበያ የሚሄዱበትን ቀን ጠብቀውም ወዳጃቸውን እቤታቸው ያመጧታል:: ሕፃኑ ልጃቸው ተክሌ መደብ ላይ ተኝቶ ነበር:: ታዲያ ወዳጃቸውም ልጅዋን ይዛ መጥታ ኖሮ ከተክሌ ጋር እንዲጫወት መደቡ ላይ አስተኝታው ሳለች ወይዘሮ ማዘንጊያ እቃ ረስተው ነበርና እየተጣሩ ሲመጡ ብትሰማ በድንጋጤ የራሷን ልጅ ትታ ተክሌን ይዛ ሸሸች:: ማዘንጊያ ልጃቸውን ቢያዩት ሌላ ሆነባቸው:: ትኩር ብለው ሲመለከቱት ግን የጎረቤታቸው ልጅ መሆኑን አወቁና ነገሩ ገባቸው:: አለቃ ደንግጠው ኩምሽሽ ብለዋል:: ይኸኔ አጅሬት ልጁን አንስተው የሚንቀለቀለውን እሳት እያመለከቱ፣ «አሁን እዚህ ልጨምረው? አንቱ ቀላል!» እያሉ አለቃን እያዋከቡ ቢያሸብሯቸው፣ በተሰበረ አንደበት «ተይ ማዘንጊያ እዚያም ቤት እሳት አለ» በማለት አስጣሏቸው:: ወዲያውኑም ባለቤታቸው እግር ላይ ወድቀው ይቅርታ ከጠየቁ በኋላ ሰላም ወረደ::

ሆኖም ውለው ሲያድሩ አለቃ ልብ ውስጥ ተዳፍኖ የነበረው የፍቅር ረመጥ ተቀሰቀሰባቸው:: የፋሲካ ሰሞን ወይዘሮ ማዘንጊያ ሥራ በዝቶባቸው ሲንጐዳጐዱም አጋጣሚ አገኘሁ ብለው አጅሬ ተንደርድረው ጐረቤት ወዳጃቸው ዘንድ ይሄዳሉ:: ዳሩ ግን አጉል አጋጣሚ ይሆንባቸውና አባወራው ጉብ ብሎ፣ ሰዉ ግጥም ብሎ ሞልቶ ያልጠራ ጠላ እየጠጣ ሲጫወት ይደርሳሉ:: ምንተ እፍረታቸውን ጥቂት ተጫውተው «እንኳን አደረሳችሁ!» ብለው ሊወጡ ሲሉ ውሽሚት «ይጫወቱ እንጂ ምን አስቸኰልዎ?» ብትላቸው፤ «የለም ቸኩያለሁ:: ባል ሲወጣ እመጣለሁ» ብለዋት ወደቤታቸው ሄዱ::

ባል ሆዬ ይህን ሰምቶ ኖሮ እያደባ ሲጠብቃቸው እንደለመዱት ሹክክ ብለው ገብተው ያገኛቸውና በክትክታ ቢያገላብጣቸው «የሴት ያለህ! የሴት ያለህ!» እያሉ ጩኸታቸውን አቀለጡት:: ባካባቢው የነበሩ ሰዎች ገላገሏቸውና ጠቡ በረድ ሲል፣ «ምነው አያ፣ የወንድ ያለህ የማይሉ?» ብለው ቢያፌዙባቸው፣ «ወይ ግሩም! እንዴ ሲበቃኝ ደግሞ መጨመሪያ የወንድ ያለህ ልበል?» በማለት አሳቋቸውና ተለያዩ::

አለቃ ገብረሐናም ከመጠጥና ሴት ታቅበው ብዙ ጊዜያቸውን ቤታቸው ማሳለፍ ጀመሩ:: ከባለቤታቸውና ከልጃቸው ጋር እየተጫወቱ የፍስሐ ጊዜን ቢያሳልፉም ያዩትን አጉል ነገር ሁሉ ከመንቀፍና ከመተረብ ተቆጥበው አያውቁም:: አንድ ቀን ከልጃቸው ተክሌ ጋራ ሲጫወቱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ይሰሩ የነበሩትን ወጥ ብዙ ጊዜ በማማስያ

ሲቀምሱ ያዩዋቸዋል:: ማዘንጊያ ወጡን ሰርተው እንደጨረሱም ከምድጃ አውርደው ሊያስቀምጡት ሲሉ ቀሚሳቸው አደናቀፋቸውና ወጡ ቢፈስ ማዘንጊያ ጮሁ:: ይኸኔ አለቃ ተናደው «መላስ ብቻ» አሉዋቸው ይባላል::

ሌላም ቀን እንዲሁ ማዘንጊያ ወጥ ሲሰሩ አለቃ ተቀመጠው ይመለከቷቸው ነበር:: ሚስቲቱም ወጡ መብሰሉን፣ ጨው ቅመሙ በሚገባ መመጠኑን ለማረጋገጥ ደጋግመው ማማስያቸውን እያጠለቁ ይቀምሱ ነበር:: ሆኖም አለቃ ርቧቸው ኖሮ ትእግስታቸው አለቀና «ማዘንጊያ ራታችን እሱ ከሆነ ለኔም መቋሚያዬን አቀብዪኝ» በማለት አሳቋቸው::

የቀድሞ ተማሪ እየቀፈፈ ነበርና የሚማር አንዱ ተማሪ ሊለምን አለቃ ቤት ይመጣል:: እንዳጋጣሚ መሶባቸው ባዶ ስለነበረም ማዘንጊያ ትንሽ ቁራሽ ይሰጡታል:: «ይህችን ምን ላድርጋት?» ብሎ ተማሪ ማፍጠጥ:: ይህን አተካራ የሰሙት አለቃም «እዩ ሁሉን አስተምሩኝ፣ ብላታ!» በማለት በጃቸው አሳይተው ነገሩት:: ተማሪውም በነሀ ስው ጨዋታ ተገርሞ እየሳቀ ሄደ::

ብዙ ሳይቆዩ ግን ጨዋታ የማይገባው፣ ቀልድ የማይጥመው «እንግዳ» መጣባቸው:: በቀድሞ ዘመን በሆነ ባልሆነው መቻያ እየተባለ ወታደር በየቤቱ እየገባ ብዙ የግፍና የብልግና ስራ ይሰራ ነበር:: ታዲያ አለቃም ቤት አንዱ ወታደር ገብቶ ይህን አምጣ፣ ያንን ድገም ሲላቸው ቆይቶ ማዘንጊያ ቢያስገመጁት አለቃን «የበቅሎ ሳር

ያምጡ» አላቸው።

«እሺ ማዘንጊያ ገመድ ይዘሽ ነይ!»

«ለምን? እስዋማ እንጀራ ትጋግር፣ ወጥ ትስራ እንጂ።»

«የለም ትምጣ፣ እኔ ሳጭድ እስዋ ትታቀፋለች» አሉ። አለቃ በሃሳባቸው ፀንተው። ይሁን እንጂ ወታደሩ ፈርጠም ብሎ «በጊዜ ቢሄዱ ይሻላል» ቢላቸው ሳር አጨዳ ሄዱ። ከዚያ ወዲህ የሆነውን ሁሉ የሚያውቅ የለም። አለቃ ግን ብልህ ስለነበሩ የተደረገው ሁሉ ሳይከሰትላቸው አልቀረም። ሆኖም አህያውን ፈርቶ ዳውላውን እንዲሉ ባለቤታቸውን ከማኩረፍ ሌላ ምንም ሊያደርጉ አልቻሉም።

እልሃቸውን የተወጡ፣ ቁርሾዋቸውን የቀረፉ መስሏቸውም ወደጥንቱ ምግባራቸው ተመለሱ። ቢሆንም ከዚህ ቀደም የቀመሷት ዱላ ስላልተዘነጋቻቸው ወዳጅ የያዙት ከመንደራቸው ራቅ ካለ ጐጥ ነበር። አለቃ ወዳጅ እንደያዙ ባለቤታቸውን ማክበራቸውን ተዉት። የወይዘሮ ማዘንጊያ ባት በካራ ተቀርድዶ ኖሮ እስከለተሞታቸው ድረስ ይኸው ጠባሳ እግራቸው ላይ ይታይ ነበር ይባላል። ታዲያ አለቃ ገብረሐና የአዲሲቱ ወዳጃቸው ፍቅር አነሁልሏቸው ስለነበረና የወታደሩ ድርጊትም ከአእምሯቸው ስላልተፋቀ የማዘንጊያን ዓይን ማየት ጠልተው ነበር። እልቅና እንደተሾሙም ወዳጅ ዘመድ «ሹመት ያዳብር፤ እንኳን ደስ አለዎ!» በማለት ቤታቸው መጥቶ ሳለ አንደኛው እንግዳ «ሹመቱ ባለቤትዎን ተስማማቸውን?» ብሎ

ቢጠይቃቸው፤ «ካራባት ምን ትሆናለች ብለህ ነው?» ሲሉ መለሱለት።

አለቃን የዝሙት መንፈስ ተጠናውቷቸው ብዙ ጊዜያቸውን በውስልትና ቢያሳልፉም እኩይ ተግባር ተሰውሮ አይኖርምና መጥፎ ግብራቸው በመጨረሻ ተገለጠባቸው። ነገሩ እንደዚህ ነው። ወይዘሮ ማዘንጊያ የባለቤታቸው ሁናቴ ስላጠራጠራቸው ክትትል ማድረግ ጀመሩ። መጀመሪያ አሽከራቸውን ጠርተው አለቃ የት እንደሚሄዱ እንዲነግራቸው ቢለምኑት አሻፈረኝ ይላል። አለቃ አስጠንቅቀውት ስለነበረ «ምንም የማውቀው ነገር የለም» ሲል ሸመጠጣቸው። ሆኖም ከብዙ ልመናና ውትወታ በኋላ አንዲት ፍንጭ ሰጣቸው። «እኔ የምነግርዎት ነገር ባይኖርም በቅሎዋቸው ታሳይዎታለች» ሲል። ማዘንጊያም የአለቃን በቅሎ ተፈናጠው ከጐጣቸው እንደወጡ በቅሎይቱ ስተት አድርጋ አለቃ ወዳጅ ቤት ግርግም ይዛቸው ትገባለች። ከዚያማ ማዘንጊያ እሳት ለብሰው እሳት ጐርሰው ተመለሱና አለቃን «ውሾ! እገሊት ውሽማህም አይደለች?» ብለው አፈጠጡባቸው።

«ኧረ በፈጠረሽ ይህን ውሸት ማን ነገረሽ?»

«ውሾ፣ ትክሰኛለህ የገዛ በቅሎህ መስክራብሃለች።»

«ኧረግኝ፣ እሷማ ዳገቱን ውጪ ቁልቁለቱን ውረጂ እያልኩ ስለምደበድባት ቂመኛዬም አይደለች? ከፈለግሽ ከበጐቹም፣ ከፍየሎቹም ምስክር ቁጠሪና እክሳለሁ። አሊያ በባላጋራዬ አልረታም» ብለው አለቃ አደናገሩ። ማዘጊያም

«ባፍ ብልጣ ብልጥነትማ ቀድሞውንስ ማን ችሎህ?» በማለት እያጉተመተሙና የበቀል እርምጃ እያውጠነጠኑ ወደጓዳቸው ገቡ::

ወይዘሮ ማዘንጊያ የበቀል ጥንስሳቸውን ሲያብላሉት ሰነበቱ:: በመጨረሻም ከጐረቤታቸው አንዱን ወዳጅነት ይዘው ተቀመጡ:: አለቃ ይህን እንደተረዱ ቅናት አደረባቸው:: ባለቤታቸውንም በነገር መጉንተል ጀመሩ:: አንድ ቀን ማዘንጊያ ውጭ አምሽተው ቢመጡ በሩ ተቀርቅሮ አገኙት:: በሩን እንዳንኳኩም አለቃ እየከፈቱ «ማዘንጊያ ነሽ? አይ ያንቺ ነገር? በይስቲ ተጨርሰሽ ገብተሽ እንደሆነ በሩን ልዝጋው» አሉዋቸው ይባላል::

አንድ ቀን ደግሞ አለቃ ጓሮ ተቀምጠው ሳለ የማዘንጊያ ወዳጅ መጥቶ ኖሮ ሲስማቸው አዩ:: ሰውየው እንደሄደም ያላዩ መስለው ወደቤታቸው ሲገቡ ወይዘሮ ማዘንጊያ «እንግዳ ሲጠብቅዎት ውሎ ሄደ» ቢሉዋቸው፣ «ምነው እባክሽ? እዚህ ተቀምጬ ሳመሽ? የማትነግሪኝ» በማለት መለሱላቸው::

ወይዘሮ ማዘንጊያ ፍቅር እየጠናባቸው መጥቶ ኖሮ ውጭ ውጭ ሲሉ ቤታቸውን እርግፍ አድርገው ተዉት:: ለአለቃ ገብረሐና የሚያቀርቡላቸው ምግብ እንኳን ሳይቀር እንደነገሩ ሆነ:: ጠዋት ተልባ፣ ምሳ ተልባ፣ ራትም ተልባ፣ የሚጠጣውም ሁሉ ተልባ ሆነ::

አለቃ በደሉ ሲበዛባቸው «ምነው ማዘንጊያ? ካልሆነ በላዬ ላይ ዝሪብኝ» ሲሉ አምርረው ተናገሩ::

አለቃ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ከተልባ ቢገላገሉም የዘወትር ቀለባቸው ሽሮ ሆነ:: ገብረሐናም «እስከመቼ እንደ ህፃን በሆዴ ጉዳይ ስጣላ እኖራለሁ» ብለው የተሻለ ምግብ ፍለጋ ወዳጃቸው ቤት ሄዱ:: ባጋጣሚ ግን ከሄዱበትም ቤት የሽሮ ወጥ ቀረበላቸው:: ይኸኔ አለቃ እየተከዙና ግራ ቀኙን እየተመለከቱ «ወይ ቤቴ፣ በየት ዞረህ መጣህ?» ብለው ሽሮውን እንደነገሩ ከለካከፉ በኋላ ወደቤታቸው ተመለሱ::

በማግስቱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ራቅ ካለ ስፍራ እህል ሊያመጡ ሲነሱ ባለቤታቸው እንደተኙ ያደረውን እንጀራ ጠራርገው በልተው ለባለቤታቸውና ለልጃቸው ቁርስ ሳያስቀምጡ ይሄዳሉ:: አለቃ ከንቅልፋቸው እንደተነሱ ቁርስ ቢፈልጉ ያጣሉ:: ገብረሐና በሁኔታው ሲበሳጩ የጐረቤት ሰው መጥቶ «እሜቴ ወዴት ሄደዋል?» ቢላቸው «ትንሽ እህል ነበረችን እሷን ለማምጣት ሄደች» አሏቸው::

ከአለቃ ተማሪዎች አንዱ ደስታ የሚባለው የወይዘሮ ማዘንጊያ ወዳጅ ነው እየተባለ ይታማ ነበር:: ታዲያ ደስታ ትምህርቱን ሳይጨርስ ህመም ያድርበትና ባጭሩ ይቀጫል:: እንደሞተም ጓደኞቹ ለአለቃ ገብረሐና የጓደኛቸውን ሞት ቢነግሩዋቸው «አይ ደስታዬ! አይ ደስታዬ!» እያሉ ሙሾአቸውን ደረደሩ ይባላል::

አለቃ ገብረሐናና ባለቤታቸው ባጉል እልህ ትዳራቸውን የሚያጫጩ ተግባራት ቢፈፅሙም የተክሌ በእድሜ መግፋትና ይልቁንም የጥሩነሽ መወለድ እንዲሁም

የነርሱም በእድሜ መግፋት ከውስልትናቸው እንዲቆጠቡ አስገደዳቸው:: ጥሩነሽ እንደተወለደች ቅቤው በገንፎውም በሙቁም አልቆ ኖሮ አለቃ ገብረሐና ሽሮ ወጥ ባዶውን መብላት ተገደው ነበር:: ዳሩ ግን አለቃ ሠራተኛቸው ፊቷን በቅቤ ስታብስ አይተው ስለነበር ልጃቸው ተክሌ «ዛሬስ ሽሮ ወጡም ቅቤ የለው» ቢላቸው «አዬ ልጄ ቅቤውማ በፊት አልቆ የለም እንዴ?» አሉት::

ወይዘሮ ማዘንጊያ ካራስ ቤት እንደወጡ ሰውነታቸው ድንቡሽቡሽ ብሎ ነበር:: አለቃም ጨምተው ነበርና ጋቢያቸውን ተከናንበው ጋደም ብለዋል:: ወይዘሮ ማዘንጊያ ወተት ይንጣሉ:: ጥቂት እንደተወዛወዙ ግን አመለጣቸው:: ይኸኔ «ስምተውኝ ይሆን?» ብለው ለማረጋገጥ ይነሱና አለቃን ገለጥ ቢያደርጓቸው፣ «እኔ ዘንድ አልመጣችም ማዘንጊያ:: እዚያው አንቺ ዘንድ ፈልጊያት» ብለው አሳፈሯቸው::

ምዕራፍ ስድስት

በስተርጅና ስደት

ደርቡሾች በ1880 ዓ.ም በውስጥ አዋቂዎች እየተመሩ ጐንደር ድረስ ዘልቀው ገብተው አብያተ ክርስትያናት አቃጠሉ፣ ቀሳውስቱንና መነኮሳቱን ሁሉ አረዱ:: ከፊሉንም ሕዝብ በምርኮ ስም ይዘው በመጓዝ ላይ ሳሉ ከምርኮኞች አንዱ፣

«ተከተልኸኝ ብዬ ዞሬ ዞሬ ሳይ

ወይ ጥጋብ ወይ ኩራት ጐንደር ቀረህ ወይ?

ወገራ አሳሳፊ ደንቢያ እንጀራ ጣይ

ተበላህ ጐንደሬ አትነሳም ወይ?» ብሎ መግጠሙ ይወሳል::

በጊዜው ደርቡሾችን ሊገታቸው የቻለ ኃይል አልነበረም:: ሆኖም ንጉሥ ተክለሃይማኖትን አሸንፈው አፄ ዮሐንስን ከገደሉ በኋላ ከፍተኛ እልቂት ስለደረሰባቸው ወደኋላ ማፈግፈግ ተገደው ነበር::

ይሁንና ውለው አድረው ቁርሾአቸውን ሊቀርፉ

በምኒልክ ዘመን መምጣታቸው አልቀረም:: ዳግመኛ ድንበር ጥሰው የጐንደርን አካባቢ ወረሩት:: አድባራት አቃጠሉ፣ መነኮሳትና ሊቃውንትን ጨፈጨፉ:: በዚህ ወቅት በርካታ ሊቃውንት ወደሸዋ ተሰደዱ::

አለቃ ገብረሐናም ባለቤታቸውንና ልጆቻቸውን እምነ ጉድጓድ ደብቀው እንደሚሰደዱ ሊያስቡ ደርቡሾች ከፍተኛ ዝግጅት አድርገው ኖሮ ጣና አካባቢ በድንገት ደረሱ:: ይኸኔ አለቃ ወይዘሮ ማዘንጊያንና ሴት ልጃቸውን ጥሩነሽን ወደመሃል በጌምድር ካሸሹ በኋላ ተክሌን ወሎ ወርዶ ለራስ ሚካኤል እንዲያድር ነግረውት መርቀው ካሰናበቱት በኋላ እርሳቸውም ወዳጃቸው ምኒልክን ሊያገለግሉ ቆርጠው ወደሸዋ ሊሰደዱ ተነሱ:: እዚህ ላይ አንባቢ ተክሌ ብቻውን እንዲሰደድ ማድረግ ከወላጅ አባት የሚጠበቅ ነውን? ብለህ/ሽ ትጠይቅ/ቂ ይሆናል:: አለቃ ግን ለዚህ ጥያቄ አጥጋቢ ምላሽ ሊሰጡ የተዘጋጁ ይመስላሉ - በጥሞና ለተከታተላቸው::

አለቃ ገብረሐና ከጣና ሐይቅ በስተምስራቅ የሚገኘው የፎገራ ተወላጅ እንደመሆናቸው ሕይወታቸው በብዙ መንገድ ከሐይቁ ጋር የተቆራኘ ነበር:: አለቃ ከእለታት ባንዱ ቀን ጣና ሐይቅ ዳርቻ አረፍ ብለው ሳለም አስገራሚ ትርኢት አዩ:: የሃይቁ ሞገድ ባካባቢው የሚገኙትን ሸምበቆዎች ወደጐን እያዘመመ ልክ ጣእመ ዜማ እንደተቀመረላቸው ዳንኪረኞች አንዴ ወደ ግራ፣ ቀጥሎም ወደ ቀኝ ሊያዘናፍላቸው ተመለከቱ:: ይህ ተራ ክስተት

ባለቃ አእምሮ ውስጥ ልዩ የፈጠራ ክብሪትን ጫረ:: የሰው ልጅም በዚሁ አምሳል ሊወዛወዝ የተገባ ነው ብለው አዲስ የዝማሬ ትምህርትን ፈለሰፉ በማለት ዴቪድ ዶናልድ ከኢትዮጵያውያን የሰሙትን አፈታሪክ መዝግበዋል::

ኤልሳቤጥ ገሠሠ በበኩላቸው «አካባቢያቸው በሸምበቆ የተከበበ ስለነበረ ሸምበቆው በንፋስ አማካኝነት እየተረዳ ሲወዛወዝ ተማርከው በዝማሜ ጊዜ የሰው ልጅም በዚህ አምሳል መወዛወዝ አለበት በማለት ይህን አቋቋም ፈጠሩ» ሲሉ አሻሽለውታል::

አፈሊቅ አክሊሉ ገብረ ኪሮስ ለዚህ ዕሁፍ አቅራቢ እንደገለፁት ግን አለቃ ገብረሐና የዚህ አቋቋም ፈጣሪ አይደሉም:: «አስተማሪዬን ጠይቄ እንደተረዳሁት ከሆነ» ይላሉ አፈሊቅ፣ «ባዬ እያሱ አድያም ሰገድ ዘመን ይኖሩ የነበሩት ሸዊው ባህታዊ ኤስድሮስ ናቸው ይህን አቋቋም ለሉዜ ገብሩ ያስተማሯቸው:: ሉዜ ገብሩ በበኩላቸው አለቃ ገብረሐናን አስጠኗቸው:: አለቃ ገብረሐናም እውቀታቸውን ለልጃቸው ለተክሌ ስላስተላለፉትና በሱም ስለተስፋፋ ዝማሜው ባሁኑ ወቅት የተክሌ አቋቋም በመባል ይታወቃል» ብለዋል::

ያም ሆነ ይህ አለቃ ዝማሜውን በሚገባ ካጣጣሙ በኋላ ያካባቢያቸውን ካህናትና ተማሪዎች ማስጠናት ጀመሩ:: ትምህርቱ እየተስፋፋ ሄዶ ጐንደር ደረሰ:: ሆኖም ጐንደሮች ሲያገለግሉ ሸማቸውን ታጥቀው ስለነበር በሚዘምሙበት ጊዜ በተመስጦ ወዲያና ወዲህ ሲወዛወዙ

ሸማቸውን እያስጣለ ቢያስቸግራቸው የጐንደር ሊቃውንት ስብሰባ አድርገው «ይህ ሸማ እያስጣለ የሚያስቸግር ስለሆነ አያስፈልገንምና ተማሪዎችም መማር የለባቸውም» የሚል ምክር መከሩ:: አለቃ ግን የተነሳውን ተቃውሞ ቸለል በማለት ማስተማራቸውን ቀጠሉ:: በመጨረሻ ግን እንኳን ቤተክርስቲያን ውጪም ቢሆን እንዳይጠቀሙበት፣ ሲጠቀሙበት ቢታዩ ግን አስፈላጊው የቅጣት እርምጃ እንደሚወሰድባቸው ተነገራቸው::

ዳሩ ግን አለቃ እውቀታቸውን ወይም የፈጠራ ሥራቸውን ይዘው መቃብር መውረድን አልፈቀዱም:: ካህናቱን ፊት ለፊት መጋፈጡ ግን ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ እንደሚያመዝን ተገነዘቡ:: ሆኖም የተማረ መላ አይጠፋውምና እንዲት ዘዴ ተከሰተችላቸው ልጃቸውን ተክሌን ማስተማር! ካጉል አጋጣሚ ለመጠንቀቅ ሲሉም ጥሩነሽ የተባለችው ልጃቸው ሰው እንድትጠብቅላቸው አድርገው በር እየዘጉ ተክሌን ዝማሜ ማስተማር ጀመሩ:: ተክሌ በሌላው እውቀቱ ላይ አዲስ ዝማሜ ተጨመረለትናም በልጅነቱ የጠገበ ምሁር ሆነ:: ለዚህም ነው ድርቡሾች ጐንደርን በወረሩ ጊዜ አለቃ ገብረሐና ያላንዳች ሥጋት ልጃቸውን ለራስ ሚካኤል እንዲያድር ብቻውን የሰደዱት:: የተክሌ እጣ ፈንታ የት አድርሶት ይሆን? ይህን ወደኋላ እንመለስበታለን:: አስቀድመን ግን ያለቃን ታሪክ እናጣጥም::

አለቃ ከጥቂት ካህናት ጋር ደርቡሽ የደመሰሰውን

ክፍለ ሀገራቸውን ትተው ወደአዲሳባ ሲገሰግሱ እንዲት መንደር ይደርሱና «አሳድሩኝ» ብለው ይጠለላሉ:: በማግስቱ ክብረ በአል ስለነበረም አንዳንዶቹ ካህናት «አለቃ እንደጥንቱ ማህሌት እንግባ» ቢሏቸው፣ «እሱ በናንተ እንደበት አልመሰገን ሲል በግድ እናመስግን ነው የምትሉት?» በማለት አሻፈረኝ ብለው ተቀመጡ::

እንዳይደረስ የለም ከብዙ ድካምና ጉስቁልና በኋላ አለቃ ገብረሐና አዲሳባ ደረሱ:: ዳግማዊ ምኒልክም የራጉኤል ቤተክርስቲያን አስተዳዳሪ አድርገው ሾሟቸው:: አለቃ ከእለታት ባንዱ ቀን ፍትሀነገሥትን ሲያስተምሩ ሊቃውንቱን ሁሉ ያወዛገበ አንድ ጥያቄ ቀረበላቸው:: ፍትሐነገሥቱ በ15ኛው አንቀፅ ላይ «ወኢይብልእ በሙሥጋ ዘእንበለ ዓሣ» የሚል አሻሚ ትርጉም ያለው አረፍተ ነገር በመያዙ ግራ የተጋባ አንዱ ሸዌ ተማሪያቸው «የኔታ ፍትሐነገሥቱ ዓሣን በሁዳዴ ይሰራዋልን?» ብሎ ቢጠይቃቸው፣ «ምን መፅሐፉ ማዘንጊያ ምሽቴ በቅባኑግ ታንኩሸኩሸዋለች እንጂ!» ሲሉ መለሱለት:: ተማሪው ሌላ ጥያቄ ኖሮት ደግሞ «አለቃ» ቢላቸው «ምነው ልጄ!? ቆሜ ስሸና እያየኸኝ ከነእቃዬ» ብለው ጥያቄውን ቀልደው አጨናጉሉበት::

በቀድሞው ዘመን እጉል ልማድ ሆኖ ሕፃናትን እየሰለቡ የመኳንንቱ ወይዛዝርት ጠባቂዎች ማድረግ፣ ገንዘብ ያዥ (በጅሮንድ) ማድረግና ድምፃቸው ስለማይለወጥም ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት እንዲውሉ ስልቦችን ማበርከት

የተለመደ ነበር። በዚሁ መሰረት ምኒልክ ለራጉኤል ሰባት ስልቦች ሲሰጡ ጣይቱ በበኩላቸው ለእንጦጦ ማርያም ሰባት ስልቦች አበርክተው ነበር። ጥሎባቸው አለቃ ከነዚህ ስልቦች ጋር አይዋደዱም ነበር። ታዲያ ስልቦቹ ተሰልፈው አፄ ምኒልክን ሲቀበሉ አለቃ ቁም ነገር ሹክ እንደሚል ሰው ወደጆሯቸው ጠጋ እያሉ «ጉማዶች፣ ጉራዶች» በማለት ያበሳጯቸው ነበር። ዘለፋ አላስቀምጥ ያላቸው ስልቦችም አለቃን የቤተክርስቲየን አገልግሎት እንዲሰጡ ቢጠይቋቸው «እናንተ እየተመለመላችሁ የገባችሁት ለዚህ አነሳችሁና ነው?» እያሉ አፌዙባቸው። በመጨረሻ ግን ስልቦቹ ንጉሡ ዘንድ ከሰሷቸው። አለቃም ተግሳፅ ከተሰጣቸው በኋላ ቃላት መጠቀማቸውን ትተው ስልቦቹ ባጠገባቸው ሲያልፉ እጃቸውን እንደተሰላ ሰይፍ ቀስረው ካፋቸው አጠገብ በማሳለፍ «እፊው!» እያሉ መተናኮሳቸውን ቀጠሉ።

ታላላቅ ክብረበዓላት በሚከበሩባቸው ወቅቶች አለቃ በአብያተ ክርስቲያናቱ እየተዘዋወሩ ማህሌት ይቆሙ ነበር። ታዲያ አንድ ቀን ሥላሴ ማህሌት ቆመው ሳለ የሱረት (ስንቀን) መያገ ቀላቸው ቱር ብላ መጋረጃው ደረሰች። ወዳጆቻቸው ከፋኛ ተሰቀቁ፣ ጠላቶቻቸው ግን እጅግ ተደሰቱ። ከቅዳሴ እንደወጡ አንዱ ወዳጃቸው ብስጭት ብለው፣ «እረ ባምላክህ ስንቀን አትጠጣ» ሲሉ ለመኗቸው።

«ትምባሆ የማን ሆነና?»

«የዲያብሎስ።»

«እንግዲያውስ በፊት ተወለድና ክሰሰኝ።»

አለቃ ስንቀን በመጠጣታቸው፤ ይልቁንም ለመተው ባለመወሰናቸው ወዳጆቻቸው ሸሹዋቸው። ገብረሐናን ብቸኝነቱ ቢጫጫናቸው ከድጡ ወደማጡ እንዲሉ ሴት ማዘውተር ጀመሩ። ሆኖም ጠላቶቻቸው ይከታተሏቸው ኖረው አንድ ቀን ሴት ቤት አድረው ሲወጡ ያያቸው ካህን ሲገሰግስ ራጉኤል ሄዶ ጉዳቸውን ነገረባቸው። አለቃ አገር ሰላም ብለው ቤተክሲያን ሊገቡ ሲሉ ተከለከሉ።

«ለምን?»

«ሴት ስለነኩ።»

«አይ ጥሩ!» ብለው አለቃ ተመለሱናም ሳይታዩ የሴቶች መግቢያ በር ላይ ቆመው የመጡትን ሴቶች ሁሉ «መግባት ተከልክሏል» በማለት መለሷቸው። ካህናቱ አንዲት የሄዋን አምሳል እንኳን በግቢው ቢያጡ ተደግናጠው ሁኔታውን ሲያጣሩ አለቃ ሁሉንም መመለሳቸውን ሰሙ።

ካህናቱ ወዲያውኑ ንጉሡ ዘንድ ሄደው ከሰሷቸው። «ሴት ቤት አድረው ከመምጣታቸውም በላይ ሴቶችን ሁሉ ቤተክርስቲያን አትሳሙ ብለው መልሰዋል» ሲሉም ወነጀሏቸው።

«ለምን እንዲህ አደረግህ ገብረሐና?»

«እንዴ ጃንሆይ! እኔ ነካሁ ተብዬ ስከለከል እነሱ ይዘውት ይግቡ እንዴ?» ብለው ምኒልክን አሳቋቸው። ንጉሡም በኒህ ሰው ብልህነት እየተገረሙ፣ «ግዴለም እኔ አመክረዋለሁ። እናንተ ወደስራችሁ ሂዱ» ብለው

አሰናበቷቸው።

አለቃ ግን ምንም አልተሻሻሉም። ከካህናቱ ጋር የሚጫሩት ጠብ እየገነነ መጣ። አንድ ቀን ከካህናቱ ጋር ደጀሰላም ተቀምጠው ሲወያዩ በነገር ነገር ተነሳና አለቃ «የናንተ ጌታ በግድ ነው የተሰቀለው» ሲሉ ተናገሩ። ካህናቱ አበዱ፣ ጨርቃቸውን ጣሉ። እንደተለመደው ምኒልክ ዘንድ ሄደው «አምላካችንን በግድ ነው የተሰቀለው» ብለው ተናግረዋል በማለት ከሰሷቸው።

«የፈጣሪ ያለህ? አለቃ እንዲህ አልክ እንዴ?»

«ጃንሆይ እርስዎ የሚካኤል፣ የገብርኤል፣ የማርያም እያሉ ግብር ያስውጧቸው የለ? አሁንም እንደለመዱት «ን»ን ውጠውብኝ ነው እንጂ እኔስ በግንድ ነው ያልኩት» ሲሉ ሸፈጡ። ዳኙ ግን ምኒልክ ነገሩ ስለገባቸው ነውር እንደተናገሩ ገልፀውላቸው በተግሳፅ አሰናበቷቸው።

የነኚህ ካህናት ተንኮል ውሎ ሲያድር ከፍተኛ አደጋ ሊያስከትልባቸው እንደሚችል የተገነዘቡት አለቃ ከዚያ ጊዜ ጀምሮ አፋቸውን ጠብቀው፣ እርምጃቸውን ቆጥበው መኖር ጀመሩ።

በጊዜው አዲሳባ የሚኖሩ አንድ ስመጥር ባህታዊ ነበሩ። ባህታዊ መሸሻ ከእለታት ባንዱ ቀን ከትልቅ ሰው ቤት ገብተው ከብዙ እንስት ጋር መንፈሳዊ ጭውውት ሲያቀልጡ አለቃ ደረሱ። አጋፋሪውንም «ጌቶች አሉ? ሲሉ ጠየቁት።»

«የሉም፣ ወደግቢ ሄደዋል።»

«እመይቴሳ?»

«አሉ።»

«ብቻቸውን ናቸው?»

«የለም ብዙ ሰዎች አሉ። ይልቁንም ባህታዊ መሸሻ የደራ ወግ ይዘዋል።»

«ጌቶች በሌሉበት ልገባ አልፈልግምና ለእመይቴ ጌቶች ባለመኖራቸው ግቢያችሁን እጅ ነስቼ ሄድሁ» ብለህ ንገርልኝ።

«አይሆንም እኔን ያስቆጡኛል፣ ከዚህ ይቆዩኝና ተናግሬ መልሱን አመጣልዎታለሁ።»

የአለቃን መምጣት ከተቀመጮች ፊት ለእመይቴ ሲናገር ባህታዊ መሸሻ ቢሰሙ «ይህ ደብተራ ይሰድበኛል። ምን ባደርግ ይሻላል?» ብለው ተጨነቁ። ይኸኔ እመቤቲቱ «እርስዎ እጓዳ ይሸሸጉ እሳቸው ይግቡና በቶሎ እንሸኛቸዋለን። ያለበለዚያ ግን እኔንም ሌላ ቀን በአግቦ ይሰድቡኛል አሉ።» እንዳሉት ባህታዊ ተደብቀው አለቃ ተጠሩ።

«እመይቴን እጅ ከነሳሁ ልሂድ» አሉ አለቃ ገና ከመግባታቸው።

«ለምን? ይቀመጡና ያጫውቱን እንጂ።»

«አይሆንም። ከዚያ ጀግና ምሽት ጋር ስጫወት ብገኝ

ደግ አይደለም::»

«አዬ አለቃ ይህ ነው የሚያስጋው ከዚህ ሁሉ ሰው ማኸል፣ ይልቅስ ይቀመጡና ያጫውቱን::»

«እቴ አንቺ ጓዳ መሸሻ አለሽ:: እኔ ጐበዙ ሲመጣ ወየት እደርሳለሁ?» ብለው አለቃ ሊወጡ ሲሉ ባህታዊ እየሳቁ ከጓዳቸው ወጡ:: አለቃም ተቀምጠው ጨዋታቸውን ቀጠሉ::

አለቃ ጨምተው ሲኖሩ ሳለ በ1888 ዓ.ም ጣልያን ኢትዮጵያን ሊወር መጣ:: ሆኖም አድዋ ላይ ጻግማዊ አፄ ምኒልክ ድል ነስተውት አፍሮ ተመለሰ:: ከድል በኋላ ግዳይ እየተጣለ ሲፎከርም ሊቀመኳስ አባተ በያዙት መድፍ አነጣጥረው ቢለቁ የኢጣሊያኖችን መድፍ ባፉ አጉርሰው ሰባብረውት ስለነበር ስለ እርሳቸውና በጅሮንድ ባልቻ አባነፍሶ የሚከተለው ተገጠመላቸው::

«አባተ አባ ይትረፍ ነገረኛ ነው
ይህን መድፍ ከዚያ መድፍ አቆራረጠው
አበሻ ጉድ አለ፣ ጣሊያን ወተወተ
ዐይነጥሩ ተኳሽ ቧዋለው (ቧያለው) አባተ::
ገበየሁ ቢሞት ተተካ ባልቻ
መድፍ አገላባጭ ብቻ ለብቻ::»

የአፄ ምኒልክ ጦር እንደተመለሰ አለቃ የንጉሡ አማካሪ

ሆነው፣ በተጨማሪም ምኒልክን ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ያስተምሩ ነበር ይባላል:: በዚህ ጊዜ አፄ ምኒልክ በክብረ በዓል ቀን የሚታጠቁት ወርቅ የተለበጠች ጐራዴ ነበረቻቸው:: ይህችም ውድ ገንዘባቸው እንደሆነች መኳንንቱ ሁሉ ያውቁ ነበር:: የሚወዱትን ለሚወዱት ነውና ለደጃዝማች ባልቻ አባነፍሶ የፍቅራቸውን መግለጫ ሰጡዋቸው:: መኳንንቱም ይህን አይተው ሲያመሰግኑ ዋሉ:: ደጃች ባልቻም ጐራዴዋን ታጥቀው መላ መኳንንቱን ሁሉ ሲያሳዩ ውለው ሽልማታቸው ስለተደነቀላቸው እየተፍነከነኩ ለአገልግሎት ወደ ንጉሡ ቀረቡ:: ንጉሡ «ደጃች ባልቻ ሽልማትህን መኳንንቱ አመሰገነልህ ወይ?» ሲሉ ጠየቋቸው::

«አዎን፣ ጃንሆይ::»

«ለአለቃ ገብረሐና አሳየኸው?»

«የለም ጃንሆይ:: እንዲያውም ዛሬ ከአደባባይ የዋሉ አይመስለኝም::»

«እንግዲያውስ ወስደህ አሳየው:: አንድ ነገር ሳያወጣ አይቀርም:: ያመሰግናል ወይም ያማል::»

«አዬ ጃንሆይ፣ ይህ ሁሉ መኳንንት፣ መላ ኢትዮጵያ ያመሰገነውን ትልቁን ስጦታ ምን አቃቂር ሊያወጣለት ይችላል:: ይሁን እንጂ ፈቃድዎን ለመፈፀም ዝግጁ ነኝ» ብለው በፈረሳቸው ተጋብተው ሲበሩ ከአለቃ ቤት ደርሰው አሳይዋቸው::

አለቃ ጐራዴዋን በእጃቸው ይዘው እያንከበከቡ፣

«እፁብ ድንቅ፤ ምን ትመስላለች? ወይ ጉራዴ! አትገኝም ጉራዴ! እንግዲህማ በዚች ጉራዴ ብዙ ልትሰራ ትችላለህ:: አዬ ንጉሥ፣ እንዴት ቢወዱህ ነው ይህችን ጉራዴ የሰጡህ? በጣም ጥሩ! ከቤትዋ ነው የገባች» ብለው መረቁላቸው::

ባልቻ ከዚያ የጋለቡ ግቢ ደረሱ::

«ምን አለ?»

«ከማመስገን በቀር ምንም አላለ::»

«የምስጋናው ቃል ምንድር ነው?»

«ሌላም ያለውም የለ 'አዬ ጉራዴ' እያለ ከማድነቅ በቀር::»

«ከዚህ ፀዲያ ምን ይበልህ?» አሏቸው ምኒልክ-ባልቻ ስልብ ነበሩና::

አፄ ምኒልክ ምስጢሩን እንደገለጡላቸውም ባልቻ እገላለሁ ብለው በስንት ሽማግሌ ተገለገሉ::

አለቃ እኒህን ጉበዝ ብቻ አልነበረም የተረቡት:: ንግሥቲቱ፣ ወይዛዝርቱና ንጉሡም ራሳቸው ከገብረሐና ተረብ አላመለጡም:: ምኒልክ እንደዜ «ጣይቱ አንቺው ራስሽ ወጥ ሰርተሽ ሁሉን አዘጋጅተሽ አለቃን ብትጋብዢው አንድ ነገር አውጥቶ ይሰድብሻል» አሏቸው:: ጣይቱም «ምነው አንቱ? የታወቀሁ ባለሙያም አይደለሁ እንዴ:: አስቲ ምን እንደሚያወጣልኝ አያለሁ?» አሉና ልዩ ወጥ ሰርተው አለቃን ጋበዟቸው:: ምሳውን እንዳገባደዱ፣ «አለቃ

እንዴት ነው ምሳው?» ሲሉ ምኒልክ ቢጠይቋቸው «ጥሩ ነው ጌታዬ፣ ብቻ ትንሽ ስከር (ጠጅ በዝቶበታል) ብሏል» በማለት ምኒልክን አስቀው ጣይቱን አስኮርፈው ወጡ::

በማግስቱም ግቢ ውለው ነበርና ከመኳንንቱ ጋር ቁጭ ብለው ሲያወጉ የጣይቱ እህቶች መጡ:: የጣይቱ እህቶች ቀያይ፣ ቆንጆዎችና የሚያማልሉ ነበሩ ይባላል:: ወይዛዝርቱ እነአለቃ በተቀመጡበት አካባቢ ሲያልፉ መኳንንቱ፣ ጨዋነኝ ባዩ ሁላ ከመቀመጫው ተነስቶ ቆመ:: አለቃ ገብረሐና ግን ከተቀመጡበት ሳይነሱ ቀሩ:: በቤተመንግሥቱ የአለቃ «ብልግና» እንደጉድ ተወራ:: ወዲያውኑ ተከሰውም ምኒልክ ዘንድ ቀረቡ:: «ጃንሆይ! እሱ ከማን በልጦ ነው የማይነሳልን? እንዴት?» እያሉም ሴቶቹ ተንጫጩ::

«በልኮ መልስ ስጥ ገብረሐና!»

«ጃንሆይ! እኔ ከማን እበልጣለሁ አልኩ? እመቤቶቼንም እንደሁ እንኳን ተቀምጩ ተኝቼ ባያቸውም ደስ ይለኛል::»

ምኒልክ በልባቸው እየሳቁ ሴቶቹን ላለማስቀየም «በል ሁለተኛ እንዳይለምድህ አለቃ!» ብለው አሰናበቷቸው::

ከዚያም ግብር ቀርበው ሲበሉ ወጡ ላይ ትል ስላገኙ ተዉት:: ንጉሡ «ምነው አለቃ አትበላም እንዴ?» ቢሏቸው፣ «እበላለሁ ጃንሆይ ምን ጉድሎ! ሁሉ ሞልቷል ዝግንትሉም ወጥቷል» አሏቸው:: ይሁንና ምኒልክ ይህን ምፀታቸውን

ስላልተረዱላቸው ጠማቸውን አደሩ::

ምሳዬን ብካስ ብለው በተከታይ ቀን ቢሄዱም ወጡም ጠላውም ቀጠንጠን ያለ ሆነባቸው:: አለቃ የሆዳቸውን ነገር እያቅማሙ የወትሮ ጫዋታቸውን ቸለል ቢሉ ምኒልክ «ምን ነካው ደግሞ» ብለው ሰረቅ አድርገው ቢያዩዋቸው አለቃ ይተካከዛሉ:: «አለቃ ብላንጂ!»

«ምን ጠፍቶ ጃንሆይ ቢሻን እንበላለን፣ ቢሻን እንጠጣለን» አሏቸው:: (በኦሮምኛ ቢሻን ማለት ውሃ ነው::)

አለቃ ገብረሐናን እንዲያ ከፋቷቸው ሳለ መቼም ችግር ሲመጣ እንደዬ ጓዙን ጠቅሎ ነውና ባላባቱ ቱፋ ቡና ስለሞቱ ፍታት አድረው በማግስቱም ቀኑን ሙሉ ፍታት ዋሉ:: ሆኖም የወንድ ልጅ ልቡ አይሞትምና አለቃ እንዲያ ጉዞ ፍታቱ ጉድቷቸው፣ ሽምግልናም ተጫጭኗቸው እያለ አንዲቷን ሴት ወይዘሮ ይልኩባታል:: አጅሪትም ሳታቅማማ ፈቃደኛነቷን ትገልፅላቸውና አንዲት ምሽት በከንቱ ያሳልፉባታል:: ድርጊታቸው ስላሳፈራቸውም በሰለሰቱ በቤቷ በኩል ሲያልፉ አንገታቸውን ደፍተው ይሸመጥጣሉ:: ዳሩ ግን ሴቲቱ ስላየቻቸው «አንቱ አለቃ ደህና ዋልሽም አልባል እንዴ?» ብትላቸው፣ «ሬሳ ከወጣበት ቤት መች ተመልሶ ያውቃል?» በማለት አስቀዋት ሄዱ::

አልፎ አንዳሉ በቱፋ ቡና ፍታት ላይ ያስቀየሙትን አንድ ደፋር ዲያቆን ያገኛሉ:: ዲያቆኑ ያዋረዳቸው መስሎት «ልወጥርዎ» ይላቸዋል:: ሊቁ ገብረሐናም በዚያ ኩታራ ድፍረት ተገርመው «እስኪ በል አንተ!» አሉት::

ዲያቆኑም «ኩሉሙን ይውጡልኝ» አላቸው-ዲያቆናት የሚያጠኗት ይችኑ ነበርና:: «ይበሉ አንጂ፣ አንድ አምድ እኰ ናት» እያለ ሲወተውታቸው፣ «እኋንስ ላንተ ማደሪያ ስጥቼያለሁ» ብለውት መንገዳቸውን ቀጠሉ::

የአንጠጦን ዳገት እንደተያያዙትም ዳግማዊ ምኒልክ በበቅሎ ከኋላቸው መጡ:: ንጉሡ ፈጠን ብለው አለቃን ደርሰውባቸው እያወጉ ጥቂት እንደሄዱ አመለጣቸው:: ይኸኔ አለቃ ከት ብለው ሳቁ:: ምኒልክም በድፍረታቸው ተቆጥረው እንዲታሰሩ አዘዙ:: ሶስት ቀን ከታሰሩ በኋላ ምህረት ተደርጐላቸው ተፈቱ:: እንደተለቀቁም ሰዉ «ምን አጥፍተው ታሰሩ?» እያለ ሲጠይቃቸው «ስለፈሱ አሰሩኝ ቢሳታቸውማ ይሰቅሉኝ ነበር» እያሉ ይመልሱ ነበር:: ወሬው ምኒልክ ጆሮ መድረሱ ባይቀርም ንጉሡ እጅግ ይወዷቸው ስለነበር እንዳልሰሙ ሆነው ማለፉን መረጡ::

ቢሆንም አለቃ ጠላት እየበዛባቸው መጣ:: ያበሳጯቸው መኳንንት፣ ወይዛዝርትና ካህናት፣ ለንጉሡ ቅርበት ስላላቸው ቅናት ያደረባቸው ሁሉ ተነሱባቸው:: ከነዚህ አንዷ እቴጌ ጣይቱ ብጡል ነበሩ:: የእቴጌይቱ ትምህርት ጉልድፍድፍ ያለ ስለነበር ነገር ማጣጣም አይሆንላቸውም ነበር:: ከዚህ የተነሳም ከአለቃ ጋር አይዋደዱም:: ይህም ሆኖ ግን አለቃ እቴጌይቱን የሚመለከት ነገር ሲናገሩ ለነገ አይሉም ነበር::

ታዲያ ከእለታት ባንዱ ቀን አለቃ ለአገልግሎት ወደ ቤተክርስቲያን ሄደው ሳለ እቴጌ ጣይቱ ነቀላ ሰደዱላቸው::

አለቃ ቤታቸው ሲመለሱ «ማን ነው የላከው?» ብለው ቢጠይቁ፣ አሽከር «ለዓመት በዓሉ ብለው ንግሥት ላኩልዎ» ሲል መለሰላቸው:: የወትሮ ልማዳቸው ሙክቱ ቀርቶ ባንድ እግር መተካቱ የተንኮል መሆኑ የተረዳቸው አለቃም «ወይጉድ፣ ዛሬስ ለማንም አንዳንድ እግር እያነሱ ይሰጡ ጀመር?» ብለው ከተደነቁ በኋላ፣ «አንዳንድ እግር እያነሱ ለአዳሜ ከሰጡማ ለምኒልክ ምን ሊተርፋቸው ነው?» ብለው ስለተናገሩ ይኸው ዘለፋቸው እቴጌይቱ ዘንድ ደረሰ::

«እቴጌ ጣይቱ በመልካቸው በጣም የተዋቡና ባለሙያ፣ ጠባየ መልካም ስለነበሩ አፄ ምኒልክ ይወዷቸውና ያከብሯቸው ነበር:: ስለዚህም አብዛኛውን ጊዜ እቴጌ የጠሉት ይነቀፋል፣ ከሹመትም ይሻራል፣ የወደዱትም በንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ ክብርና ሞገስ ሹመት ያገኛል:: ስለዚህ መሣፍንቱና መኳንንቱ ንጉሠ ነገሥቱን እንደሚፈሩና ደጅ እንደሚጠኑ እንዲሁ እቴጌይቱንም ደጅ ይጠኑ ነበር» ሲሉ ታሪክ አዋቂው ተክለፃዲቅ መኩሪያ እንደመዘገቡት ሁሉ ጣይቱ የተሰነዘረባቸውን ዘለፋ እንደሰሙ እጅግ ተቆጥተው «ካሁን በኋላ እዚህ አገር እንዳላየው» በማለት ምኒልክ ላይ ተፅእኖ አሳደሩባቸው::

አለቃ ይህን አሳዛኝ ዜና በሰሙ ጊዜ «ተንኮል፣ ምቀኝነት ጥንትም በጐንደር መንፈስ ነበሩ፤ ሸዋ ግዛፍ ነስተው አገኘናቸው እንጂ!» ሲሉ ሃዘናቸውን ገልፀዋል ይባላል::

አለቃ ገብረሐና በዚህ ውሳኔ ተበሳጭተው ሳለ አንድ

የእቴጌይቱ ወሬ አቀባይ የሆነ ደብተራ ሊያበሳጫቸው «አንተ'ኮ ባልንጀራዬ አይደለህም» አላቸው::

«እንዴት አንተ?»

«በትምህርት እበልጥሃለሁ::»

«አንተ እኔን? ኧረ ምንና ምን::»

«አውቃለሁ እያሉ መንቦጣረርኮ አይደለም:: ተወጣጥረን ሲለይልን ነውንጂ::»

«አንተ የምታውቀው ከኔ የቀረ ምን አለና? በል እስኪ አምጣው::»

«አእጋረ ፀሐይ (የፀሐይ እግሮች) ስንት ናቸው?»

«አዬይ፣ እኔ ትምህርት የምትጠይቀኝ መስሎኝ ማሰቤ አይገርምህም? የጣይቱንማ እግር ምኒልክን ሂደህ ጠይቅ እንጂ እኔ ምንድነኝ?» በማለት አለቃ ጠቡን ይበልጥ ስላከረሩት ባስቸኳይ ወዳገራቸው እንዲሄዱ እቴጌይቱ አምርረው ተናገሩ:: መሄዳቸውም የማይቀር ሆነ::

በዚህ ጊዜ ነው አለቃ አውጥተው አውርደው ሁሉን ነገር ከመዘኑ በኋላ «ምኒልክ ሱፍ ነበር፣ እሾሁ ባልነበር» ብለው ገጥመው ወደትውልድ አገራቸው ጉዞ የጀመሩት::

ምዕራፍ ሰባት

«ሞቼ ተነሳሁ»

አለቃ በዚህ ጉዞአቸው በሸዋ በኩል እሳብረው ስለሄዱ እጅግም ችግር አላጋጠማቸውም ነበር። ይሁን እንጂ በጥንት ዘመን ረዥም መንገድ ሲጓዙ በሐይዋ ካሽቆለቆለችበት «አሳድሩኝ» ብሎ ምሽቱን ማሳለፍ የተለመደ ነበርና አለቃ ገብረሐናም አንድ መንደር ሲደርሱ «የእግዜር እንግዳ» ብለው ተጠለሉ። ባለቤትየው ማለፊያ ክርስቲያን ኖረው ወዲያውኑ አለቃን መደብ ላይ አስቀምጠው የጣት ውሃ እስኪቀርብ ድረስ በረጅም ዋንጫ ኩረፌ ሰጧቸው። ጠራራው ፀሐይ ሃይለኛ ጥም የለቀቀባቸው አለቃ ገብረሃናም የተሰጣቸውን ኩረፌ ግጥም አድርገው ሊጠጡት ሆዳቸውን ነፉቸው። ባለቤትየው ግን ጥማቸው አልረካ ይሆናል ብለው «ይድገሙ እንጂ አባቴ» ቢሏቸው፣ «እረ ይበቃኛል ጌታዬ፣ ለመሆኑ ይህን በልቶ ምን ይጠጧል?» በማለት አሳቋቸው።

በማግስቱ አለቃ ገብረሐና ባለቤትየውን አመስግነው ጉዞአቸውን ቀጠሉ። መቼም ሰሜን ኢትዮጵያ ተራሮች፣ ባንፃሩ ደግሞ ለጥ ያሉ ሜዳዎች ለትንግርት የሚታዩባት፣

እንዲኖሩባት ሳይሆን እንድትታይ የተፈጠረች ምድር ነው የምትመስል። አለቃ ካደሩበት መንደር ከተዋወቁት ዲያቆን ጋር እያወጉ ሽቅብ ወጥተው ቁልቁል ሲመለሱ፣ ላይ ደርሰው ታች ሲወርዱም አንጀታቸው ተናጠ መሰል አመለጣቸው። ይኸኔ ዲያቆኑ ምክር የለገሰ መስሎት «የኔታ አረቄ ነው እንዲህ የሚያደርግ ይባላል። እርስዎንም ትላንት እንዳየሁዎት ከሆነ አረቄ የሚወዱ ይመስላሉ። ባይሆን መንገድ ሲሄዱ ቢተዉት ጥሩ ይመስለኛል?» አላቸው። አለቃ ይኸኔ ፈገግ ብለው፣ «አየ ልጄ፣ የነጋዴ አህያ ሲያንዛርጥ የሚውለው አረቄ እየጋተውም አይደለ!» በማለት የፌዝ መልስ ሰጡት።

ጥቂት እንደተጓዙም ጐንደር አካባቢ ደረሱ። ገስግሰው ፎገራ ቢገቡ ባለቤታቸውን እንደማያገኙ የተረዱት አለቃ አንዲት ጋለሞታ ቤት ጐራ አሉ ይባላል። ጋለሞታይቱ እግረ ቀራጣ ብትሆንም መልከ መልካም ስለነበረች ቤቷ በሰው ግጥም ብሎ ተሞልቶ ነበር። አለቃ እንደምንም መቀመጫ አግኝተው አረቂያቸውን እየጠጡ የሰዎቹን መውጣትና የፀሐይቱንም ማሽቆልቆል በናፍቆት ይጠባበቁ ጀመር። ሆኖም ሰዎቹ ሳይሄዱ ፅልመት ወረደ። ጋለሞታይቱም ቢቸግራት ለእንግዶቹ መሬት አንጥፋላቸው «መቼም አዛውንት፣ ሊያውም ቄስ ናቸውና አይነኩኝ» ብላ አለቃ አጠገብ ትተኛለች። አለቃ ግን ቤቱ ረጭ እንዳለ ጠብቃ ብለው እቅፍ ያደርጓታል። በዚህ ጊዜ አጅሪት «አንቱ ደፋር!» ብላ በደህነኛው እግሯ ብታሽቀነጥራቸው፣ አለቃ ወደቀድሞ ሥፍራቸው እየተመለሱ «የወንድምህን

ቀን ይስጥሀ» ሲሉ ተራገሙ:: በዚህ ድርጊታቸው ያፈሩት አለቃም ሌሊት ተነስተው ወደ ትውልድ አገራቸው ጉዞ ጀመሩ::

ናባጋ ጊዮርጊስ ከደርቡሾች ወረራ በኋላ ተቋቁማ የቀድሞ መልኳን ይዛለች:: ስለሆነም አለቃ ገብረሐና ወዳጅ ዘመዶቻቸውን ጠይቀው እንደጨረሱ ባለቤታቸውን እንዲመጡ መልእክት ላኩባቸው:: ወይዘሮ ማዘንጊያም ብዙ ሳይቆዩ ልጃቸው ጥሩነሽን ይዘው መጡ:: ከዚያም አፄ ምኒልክ የቋጠሩላቸውን ጠገራ ብር እየበሉ ይኖሩ ጀመር:: ዳሩ ግን አለቃ ስንቀን መጠጣታቸውን ሊተዉ ስላልቻሉ ባለቤታቸው ሱረት ማሽተቱን እንዲተዉት ነጋ ጠባ ይወተውቷቸው ነበር:: ምክሩ ያስመረራቸው አለቃም አንድ ቀን ብስጭት ብለው «እባክሽን ማዘንጊያ ተይኝ:: ስማንያ አሀዱ መፅሐፍ መክሮ ያልመለሰኝን ማንይሙት አሁን አንቺ መክረሽ ልትመልሺኝ ነው?» ብለዋቸው ጉጣቸው ወደሚገኘው ሐና መርቆርዮስ ቤተክርስቲያን ሄዱ::

ከቅዳሴ ውጪ ካህናቱ በመከፈልት ተጣሉና «እወቁልኝ አላቸው» አንዱ ካህን:: «አንዴ ነችና! ምነው አንተ ገጠሬ? እኔ እወቁልኝ የምባል በምኒልክ፣ በዮሐንስ፣ በቴዎድሮስ ፊት ነውንጂ፣ ባንተ ነው?!» ብለው አለቃ ሲያፌጡበት ጊዜ ዝም አለ:: ከዚያም አጅሬ በልባቸው እየሳቁ ወደቤታቸው ሲሄዱ አንዱ አዛውንት «ምነው አለቃ ለምን አይዳኟቸውም ኖሯል?» ቢላቸው፣ «አሄሄ! ወዳጄ፣ የደናቁርት ረዳቶቻቸው ብዙ ናቸው:: አሁን ብገለግላቸው

ስሞት ሬሣዬን ሳይፈቱት ይቀራሉ ብዬ ነው» ሲሉ መለሱላቸው::

በሁለተኛው ቀን ቤተክርስቲያን ሊሳለሙ ቢመጡ አሁንም ጫጫታና ሁካታ ላይ ደረሱ:: «በድሮ ጊዜ» አንድ ሰው በሰው እጅ ከሞተ፣ ውሃ ከወሰደውና ከዛፍ ወይም ከመሰላል ወድቆ ከሞተ ፍትሃትና ተዝካር አይደረግለትም ነበር:: ይህ ቀሳውስቱን ያጋጨውንም ባለፀጋ ውሃ ወስዶት ኖሯል:: ዘመድ አዝማድ ሬሣ ይዘው «ፍቱልን» ሲሉ ካህናቱ ግን «ፈፅሞ አናደርገውም» እያሉ ነበርና ጩኸቱ፣ እንካ ሰላንቲያው እየበረታ መጣ:: ታዲያ አለቃ ሲገቡ ያየ አንድ የሟች ዘመድ ሬሣው እንዲፈታለት አጥብቆ ለመናቸው:: አለቃም ጥቂት ካሰላሰሉ በኋላ ካህናቱ ዘንድ ሄደው «እኛ ምን ቸገረን፤ ማርልን! ማርልን! ብለን ተዝካራችንን እንብላ:: እሱ ቢፈልግ ገሃነም ያግባው» ብለው ሲያግባቡዋቸው ካህናቱም በሆዳቸው ጉዳይ መጨከን አልሆነላቸውምና ወዲያውኑ ተስማምተው ፍታት አደረጉ::

«ጊዜ ነፋስ እንዲሉ» ወይዘሮ ማዘንገያ ሳያዘክሩ የማያልፉት ኅዳር ሚካኤል መጣ:: ሆኖም አለቃ ገብረሐና ብጉንጅ ወጥቶባቸው ስለነበረ የበዓሉ መድረስ እጅግም አላስደሰታቸውም:: ጤናማ ቢሆኑ ኖሮ እንደልባቸው ተዘዋውረው ይበሉ፣ ይጠጡና ያወጉ ነበር:: አሁን ግን ከቤት ሊወጡ አይችሉም:: እንዲያም ሆኖ ግን ብዙም አልከፋቸውም-ጠበል ጠዲቅ የተጠራው ሰው ቤታቸውን ሙልት አድርጉት ነበርና! ታዲያ ጨዋታው እየደራ

እንደመጣ የጐንደር ሕዝብ ስላሳለፈው የረሃብ ዘመን ተነሳ:: ይኸኔ ሰዉ ሁሉ ችግር እንዳልደረሰበት «እኔ እንዲህ አሳለፍኩት፣ እኔ እንዲህ ነበርኩ» እያለ ይጐራ ጀመር:: በዚህ ጊዜ የሰው ግብዝነት የገረማቸው አለቃ፣ «ለካስ የጐንደርን ቅጠል የጨረስነው እኔና ማዘንጊያ ብቻ ኖረናል!» ሲሉ ቅጠል እየመለመሉ የበሉበትን ዘመን አስታወሷቸው::

የረሃብ ነገር ሲወሳ አለቃን ትዝታ ዋጣቸው:: በትዝታ ተውጠው የተቀመጡበት ደርቀው ቀሩ:: አንድ ጊዜ ዘመነ አፀባ ሁኖ አለቃ የፈፀሙት ትውስ አላቸው:: ከአንዲት ሀብታም ሴት ቤት ወይዘሮ ሴት እንግድነት አድረው ሳለ መንፈቀ ሌሊት ሲሆን ተነስተው ዐይነ ምድራቸውን ባለቤቲቱ አልጋ ሥር አስቀምጠው ይመለሳሉ:: ፈጥነው ማለዳ ይነሱናም «እንዴት ያለ ጉድ ነው? ደጅ አትወጡም እንዴ ይህን የሚመስል ነገር ሲመጣ? እኔን እንኳን ብትቀሰቅሱኝ አወጣው ነበር:: ኧረ! እንደኛ ችሁን ጨቅላ ይመስል አባልጌ ነገር አይደለም! ይህን የውጭ ሰው ቢሰማ ምን ይባላል?» እያሉ ሞቀባጠር::

ወይዘሮይቱ በሁናቴው ተደናግጠው «አለቃ እባክዎትን ዝም ይበሉ፤ ያለርስዎ ያየም የለ» ብለው ቢለምኑዋቸው ግን አለቃ «ያየሁትን ባልናገር መፃህፍት ይቃወሙኛልና አይቻልም» ሲሉ ማሸበራቸውን ቀጠሉ::

በዚህ ጊዜ ወይዘሮይቱ ነገሩ ገባቸውና «እፉ አለቃ፣ ያደረገውን እንኳን እግዜር ያውቀዋል:: ቢሆንም እርስዎ

ብቻ ለማንም አይናገሩ እንጂ የፈቀዱትን እፈፅምልዎታለሁ» ሲሉ ቃል ገቡ::

«አብረሽ እየቀለብሽ ታከርሚኛለሽ?»

«ይህ ነው እንዴ ችግሩ? በደንብ እንጂ!»

በዚህ ተስማምተው አለቃ ሲቀለቡ ሰንብተው የተወለወለ የቅቤ ቅል እስኪመስሉ ድረስ ተቀልበው መስከረም ኗ ሲል ወደገራቸው ተመለሱ::

ወደገራቸው ሲመለሱ ምን ይመስሉ እንደነበር በአይነህሊናቸው እየተመለከቱ ፈገግ ሲሉ አፏ ሙጥሙጥ ያለ ዘመዳቸው «በሉ አለቃ፣ እግዜር ይማርዎት!» ትላቸው ነበር- ይህ እንደሀልም ትውስ ይላቸዋል እንጂ በትክክል አልሰሟትምና የትዝታቸውን ክር ጨርሰው መተርተራቸውን ቀጠሉ::

ታዲያ አገራቸው እንደደረሱ «አለቃ ሄት ከርመህ መጣህ?» ቢሏቸው «የዘንድሮ ክራሞቴ ምኑ ተጨውቶ? እንዲያው አሬን ስበላ ከርሜ መጣሁ» በማለት መለሱ:: ከዚያን ጊዜ ጀምሮም የጐጡ ነዋሪዎች «አሬን ስበላ ከርሜ» እያለ ይጠራቸው እንደነበረ አስታውሰው ሲፈግጉ ዘመዳቸው በድጋሚ «አንቱ አለቃ» ብትላቸው ከንቅልፉ እንደነቃ ሰው «አቤት» ብለው በንቃት ተቀመጡ::

«አሁንስ ቡጉንጁም አሞጥሙጧልና ሊፈርጥልዎት ነው» አለቻቸው::

አጅሬም ይኸኔ ፈጠን ብለው «እንዳፍሽ ያድርግልኝ»

በማለት አሽማጠጧት::

የታመመ ሁሉ አንድም ይድናል፣ አሊያም ይሞታል:: የአለቃ ህመም ግን ቀላል ስለነበረ ብዙም ሳይቆዩ ዳኑ:: አፈሞጥሟጣዋ ዘመዳቸው በተራዋ በጠና ታማ ተኛች:: ህመሟም የፍቅር ነበር:: ምህረቱ የተባለ አንድ ወዳጅዋ ሌላ አገር መሄዱን ሲነግሯት ክፉኛ ታመመች: አለቃም ውለታ ለመክፈል ወይዘሮይቱን ጥየቃ ቢሄዱ አጅሪት አይያዙ ተይዛ፣ አመዷ ወጥቶ ቢያዩዋት «እቴ ምህረቱን ያምጣልሽ:: ምህረቱን ያውርድልሽ!» ብለዋት ተመለሱ::

የመኸር ጊዜ ደረሰ:: ሁሉ ከየጉሬው በህብረት አዝመራውን መሰብሰብም ጀመረ:: በሰሜን ኢትዮጵያ፣ በተለይም በበጌምድር ደቦ የተለመደ ስለነበረ ለማንቃቂያ «ይበላሃል ጅቦ!» እያሉ በመጨፈር ሰውን ከየቤቱ ያስወጣሉ:: አለቃ ገብረሐና ቤት ቢመጡ ግን አጅሬ በራቸውን ቀርቅረው አላስገባ አሏቸው:: አገሬው በድርጊታቸው ቢያዝንም አዝመራውን ሲሰበስብ ውሎ በማግስቱ ያገር ሽማግሌዎች ላይ ከሰሷቸው::

«ለምንድርነው አገሬው እየጨፈረ ቤትዎ ሲመጣ የተደበቁት?»

«ይበላሃል ጅቦ! እያሉ ቢመጡብኝ ፈርቼ በሩን ዘጋሁ::»

በድርጊታቸው ያዘኑት ሽማግሌዎች በአለቃ መልስ ቢገረሙም ዳግመኛ እንዳይለምዳቸው ማስጠንቀቂያ

ሰጥተው አሰናበቷቸው::

አገር ያዘነባቸው አለቃ መቀመጥ ቢያዘወትሩም ከቶውኑ ጤንነት አላገኙም:: ብዙ ሳይቆዩ ኪንታሮት ያዛቸው:: በቀድሞ ዘመን ኪንታሮት ሲወጣ በቅጠል መታሸት ወይም በእሳት መተኮስ የተለመደ ነበርና አለቃም ሊተኰሱ ተወሰኑ:: ሲተኰሱም አመለጣቸው:: በዚህ ጊዜ ወጌሻው እየሳቀ «ምነዋ አለቃ?» ቢላቸው፤ «ቤት ሲቃጠል ጢስ አይወጣም እንዴ?» ሲሉ መለሱለት::

አለቃ ገብረሐና እንዳንድ ተራ ገጠሬ አሊያም እንዳንድ ወግ ጠባቂ ካህን መኖር ባለመቻላቸው ድህነት እየተጫጫናቸው መጣ:: መኳንንቱ ቀለብ እንዳይሰፍሩላቸው ከመኳንንት አግባብ የላቸውም:: ገጠሬውም እንዳይራራላቸው ያገሬውን ሕዝብ መስለው አይኖሩም:: እንዲህ ብቻ ከሁለት የወደቀ ሆነው ሲኖሩ ሳለ ልጃቸው ተክሌ ሊጠይቃቸው መጣ:: ለመሆኑ ተክሌስ የስደቱን ዘመን እንደምን ገፋው?

ተክሌ፣ ንጉሥ ሚካኤል ዘንድ እንደደረሰ የተገኘለት ሥራ ከወደግርግሙ ነበር:: ለፈረሶች ሣር እያጨደ ሲኖር ብዙ ጊዜ ቆየ:: ዳሩ ግን የሰው እውቀቱ የሚገለጠው ባንድ አጋጣሚ ነውና የተክሌም ሙያ ተዳፍኖ አልቀረም:: የሰኔ ሚካኤል ቀን ንጉሥ ሚካኤል በተገኙበት ተንታ ሚካኤል ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ቅዳሴ ሲካሄድ ተክሌ አምቆት የነበረው ሙያ ገንፍሎ ወጥቶ ታየ:: አማነ ሞገር ላይ ተክሌ አባቱ ያስተማሩትን ረዥም ዝማሜ ቢያስነካው ንጉሡ

ይህንኑ እንጻዩ ቤተክርስቲያን እንዲያገለግል አዘዙ:: እዚያ በክብር ሲኖር ሳለ ቤተሰቦቹ ስለናፈቁት ነበር ተክሌ ናባጋ ጊዮርጊስ የመጣው::

ብዙም ሳይቆይ ግን አለቃ አዲሳባ ሄደህ «አባቴ ሞቷል» ብለህ ለምኒልክ ንገርና ለተዝካር ማውጫ የሚሆን ገንዘብ አምጣ ሲሉ አዘዙት:: ተክሌ ይህን እብለት ስላልወደደላቸው ሃሳባቸውን እንዲለውጡ ሊያግባባቸው ሞከረ:: ከንቱ ጥረት ነበር:: ምንም እንኳን ተክሌ ለአቅመ አዳም የደረሰ ጐልማሳና የተከበረ ምሁር ቢሆንም «አክብር አባከ ወእምከ» በሚለው መሰረት ካባቱ ቃል ላለመውጣት ሲል መልእክቱን ይዞ ወዳዲሳባ መጣ::

አለቃ እስኪመለስ ድረስ መታገስ አልቻሉም:: ካንዱ ጉንዘብ ተበድረው ነበር:: በሽማግሌ፣ ባዘመድ እንዲከፍሉ ቢጠየቁ ግን መክፈል አቃታቸው:: በዚህ ጊዜ ሰውየው አምርሮ ኖሮ አንዴ አውላላ ሜዳ ላይ ቢያገኛቸው ጦሩን እየሰበቀ ያራውጣቸው ጀመር:: አለቃም ለማምለጥ ሞከሩ:: ሆኖም የሚደርስባቸው ሆነ:: ይኸኔ ሱሪያቸውን ፈትተው ቁጭ ማለት:: መቼም ቁጭ ያለ ሰው መውጋት ነውር ነውና አሳዳጁም ሰውዬ አጅሬ እስኪነሱለት ጦሩን መሬት ቸክሎ ቆመ:: ተፋጥጠው ብዙ ከቆዩ በኋላ የሚያውቃቸው መንገደኛ በዚያ ሲያልፍ «ምን ይሰራሉ አለቃ?» ቢላቸው፣ «አይነምድሬን አየጣልሁ» አሉት::

«ፊትዎ የቆመው ሰውዬስ?»

«እሱማ ሊያሳራኝ ነዋ!» ብለው ቢመልሱ መንገደኛው

ሰውዬውን ለምነው ካደጋ አዳኗቸው::

ቢሆንም አለቃ ያካባቢውን ነዋሪ ደጋግመው በነገር በመጉንተላቸው፣ አብረው ለመስራት ፈቃደኛ ባለመሆናቸውና ባጠቃላይም ገጠሬውን ህዝብ ስለናቁት ጠመዳቸው:: ጭቃ ሹሙ፣ ገበሬው፣ ካህናቱ፣ አባወራው ሁሉ ተነሳባቸው:: በዚህ አስጨናቂ ሁናቴ ላይ ሳሉ ተክሌካዲሳባ «ለተዝካራቸው» ማውጫ የተሰጠውን ይዞ ከተፍ አለ:: ምኒልክ የአለቃን «ሞት» እንደሰሙ ከፉኛ አዝነውና ተፀፅተው ብዙ ገንዘብ ልከው ነበር::

አለቃ እዳቸውን ከፋፍለው በቀረው ገንዘብ እንደልባቸው ተንደላቅቀው ይኖሩ ጀመር:: ልጃቸው ተክሌም ተመልሶ ወደ ተንታ ሚካኤል ሄደ:: አለቃ እርሻውን እርግፍ አድርገው ትተው የሰው ምሽት ማማገጥና አረቄ መጋፋቸውን ቀጠሉ:: ምን ቢበዛ ገንዘብ ባግባቡ ካልተያዘ ማለቁ አይቀርምና ያለቃ ገንዘብም አለቀ:: ዳሩ ግን አለቃ እንደሴት ብልሃት አይጠፉቸውም ነበርና እንዲት መላ ፈጠሩ፤ ቀጥታ ወዳዲሳባ መሄድ::

ወዲያውኑ በቅሎአቸውን ይዘው ወዳዲሳባ ተነሱ:: ብዙ ሳይቆዩ እንደምንም ብለው አፄ ምኒልክ ዘንድ ቀረቡ::

«ገብረሐና ሞተህም አልነበር እንዴ?»

«አዎን ጃንሆይ ሞቼ ነበር::»

«ጉድ እኮ ነው! ታዲያ እንደክርስቶስ ሞቼ ተነሳሁ ልትል ነው?»

«በርግጥ ሞቼ ነበር:: ነገር ግን እዚያ ምኒልክ የለ፣ ጣይቱ የለች፣ መኳንንቱ የሉ፣ ጠጅ የለ፣ ሎሚ የለ:: ታዲያ ባዶ ሰማይ ብቻ ሲሆንብኝ ጊዜ ለበረኛው (ዘበኛው) ጉቦ ሰጥቼ መጣሁ::»

ውዳሴ የሚጠላ የለምና ምኒልክን ደስ አላቸው:: እቴጌ ጣይቱም ይቅርታ አደረጉላቸው::

እድሜ ትምህርት ቤት ነው እንዲሉ በነበራቸው እውቀትና የፈጠራ ችሎታ ላይ የእድሜ ፀጋ የታደላቸው አለቃ የሰከኑ ምሁር እየሆኑ መጡ:: ቀልዱንም ባግባቡና በቦታው መሰንዘር ጀመሩ:: ይበልጡን ጊዜያቸውን ግን ትርጓሜ፣ አቋቋምና የዜማ ስልት በማስተማር ያሳልፉት ነበር:: የመፃሕፍትን ምስጢር ሁሉ ጠንቅቀው ያውቁ ስለነበረም ለደቀመዛሙርቶቻቸው ብዙ ፈሊጥና ዘዴ ያለበት ምክር ይሰጡ ነበር:: «የሰው ቀለም አትናቁ፣ ሰው ያመጣውን ቀለም አትንቀፉ!» እያሉ ያስተምሩ ነበር:: ከሁሉ አበክረው የመፃሕፍት ትርጓሜ ያስተማሯቸው አቃቤ ስብሃት ገብረ መድህን የለገሷቸውን ምክር ለተማሪዎቻቸው ያስጠኑ ነበር- «የደናቁርት ጓደኛ አትሁኑ!» እያሉ:: ባጭሩ አለቃ ቀልደኛ ከመባል ይልቅ ምሁር መባልን እየመረጡና ይህንንም በተግባር እያስረገጡ መኖር ጀመሩ::

በዚህ ጊዜ ግን አሳዛኝ ድርጊት ተፈፀመ:: ግብዝናው ሁሉ ለወይዛዝርቱና መኳንንቱ ይሰጥ ጀመር:: ምኒልክ አንድ መቶ ወይም ሃምሣ ጋሻ ለየመኳንንቱና ወይዛዝርቱ ያድሉ ነበር:: በጊዜው ምሁራን ለነበሩት ግን ምንም

ሳይተርፋቸው ቀረ:: ይሄ ጉዳይ ያሳዘናቸው አለቃ እጅ ሊነሱ ምኒልክ ዘንድ ሲሄዱ ካባቸውን ገልብጠው ለብሰው ገቡ:: የካባ ውስጡ ገበዝ ነውና የሚባል «ምነው አለቃ? ገበዙን ከላይ አደረግኸውሳ» ቢሏቸው «እንዴ ጃንሆይ! እርስዎስ ገበዝ ከላይ ይሁን ብለው የለም?» አሏቸው::

«እኮ እንዴት?»

«ለአለቃ ሶስትና አምስት ጋሻ እየተሰጠ በግብዝና ምክንያት ግን ስንት ነገር ይፈፀማልኮ!»

አለቃ ገብረሐና ጠላት አበዙ እንጂ ውሳኔው አልተሻረም ወይም አልተሻሻለም:: ምኒልክ ለሥልጣናቸው ሲሉ ዝም አሉ:: መኳንንቱና ወይዛዝርቱ ግን በአለቃ ላይ ተነሱባቸው::

የአለቃን ትክክለኛነት የተገነዘቡት ምኒልክ «ለመሆኑ ያኔ መሞትህን እንዲነግረን የላክኸውን ልጅ አስተምረኸዋል?» ሲሉ ጠየቋቸው:: በማስተናበር ትምህርት የሌላቸው እንኳን ሳይቀሩ ሊቃውንቱን ሲያስተዳድሩ ያዩ የነበሩት አለቃ «ምን ያደርግለታል ጃንሆይ!» እንዳይሾም ነው?» ሲሉ የሽሙጥ መልስ ሰጧቸው::

ከአለቃ አፍ ከሚወጣው መራራ እውነት ይልቅ ጨዋታቸውንና ፌዛቸውን የሚመርጡት የቤተመንግሥት ሰዎች ከእለታት ባንዱ ቀን ግብር ሲገቡ እንቁላል ደብቀው ይዘው ገቡ:: ቀደም ሲል ተመካክረው ስለነበረ ራት ተበልቶ እንዳለቀ ጠጅ እየተጠጣ ጨዋታው ሲደራ አጋፋሪው

«ሁላችሁም አንዳንድ እንቁላል ካልወለዳችሁ ይፈረድባችኋል» አለ። ሁሉም አወጡ። አለቃ ግን ፈጠው ቀሩ። «ያውጡ እንጂ አለቃ» እያሉ ቢያዋክቧቸውም አጅሬ አሰብ አደረጉና በርኖሳቸውን መታ መታ ካደረጉ በኋላ «ኩኩሉ! ይህን ሁሉ እንቁላል ያስጣልኩት አውራ እኔ ነኝ!» ብለው ተቀመጡ።

ጨዋታው እየደራ ሰዉ እየጋለ ሲመጣ ሁሉም እንደልቡ ይጫወት ጀመር። አለቃ አጠገብ የተቀመጠው መኮንንም ገብረሐናን ደብተራነታቸው እንደጐዳቸው ሊያስረዳቸው ይነሳል። በርግጥም በዘመኑ መነኩሴ የሆኑ እንደሆነ ሀልም አየሁ እያሉ በየሴት ወይዘሮ ቤት ገባ ወጣ እያሉ በድሎት መኖር ይቻል ነበር። ሊቃውንቱ ግን ያንኑ መፅሐፍ መማርና ማስተማር ብቻ ነበር ምርጫቸው። ጥንቆላ ካልጨመሩበትም የሚፈልጋቸው ሰው አልነበረም። ይህን የተረዳው መኰንን፣ «አለቃ መቼስ ክርስዎ ይበልጥ የተማረ የለምና ቢመነኩሱኩ ትልልቁን አልቅና (ሹመቱን ሁሉ) በቀላሉ ያመጡት ነበር» ቢላቸው «አዬ የርስዎ ነገር! አሁን ተክሌን የመሰለ ልጅ እንኳን ባንድ ቆብ በአስራ ሰባት ቆብስ ይገኝ ኑሯል?» በማለት መለሱላቸው።

እንዳሉትም ተክሌ አዲሳባ መጥተው ራጉኤል ጥቂት ጊዜ ባስተማሩበት ወቅት ታላቅ ሰውነታቸውን አስመስክረው ሄደዋል። «የሚያውቋቸው ሰዎች እንደነገሩኝ ተክሌ መልአክ ነበሩ» ብለው ነግረውኛል ይላሉ አፈሊቅ አክሊሉ ገብረኪሮስ።

በቤተክርስቲያንም ሆነ በቤተመንግሥት የምሁራን በዝቅተኛ ደረጃ መታየት እጅግ ያስከፋቸው አለቃ ገብረሐና እንደቀድሞው ከመኳንንቱ ጋር በቀላሉ ተግባብተውና ተርበው፣ ከንጉሡም ጋር ተጣጥመው መኖር አልሆነላቸውም። ምንም እንኳን ትውልድ መንደራቸው ቢሄዱ የተሻለ የኑሮ ሁኔታ እንደማያጋጥማቸው ቢያውቁም በቀልደኛነታቸው ተከብረው፣ በምሁርነታቸው ግን የሚናቁበት አካባቢ መቆየትን አልወደዱም።

አንድ ቀን ግብር ሄደው የያሙ ወጥ በያይነቱ ቀረበላቸው። ጥቂት ከቀማመሱ በኋላ ግን የዓሣውን ወጥ በትካዜ እየተመለከቱ እጃቸውን ሰብስበው ተቀመጡ።

«ምነው ገብረሐና ትተክዛለህሳ? የማትበላ ምን ሁነህ ነው?»

«ጃንሆይ ዓሣ እንኳን ልብ ገዝቶ አገሩ ተመልሶ ሲገባ እኔ እንደወጣሁ ስቀር መተከዝ ይበዛብኝ ብለው ነው?»

እጅግ መከፋታቸውን ያዩት ምኒልክ ከአለቃ ገብረሐና ጋራ ውለው ቢያድሩ እንደሚቀራረጡ ስለገባቸው ለመጨረሻ ጊዜ አሰናበቷቸው። በመጨረሻው ጊዜ ግን ወዳጅነታቸው ተሟጦ አልቆ ስለነበረ ሁለቱም ሲለያዩ የተሰማቸው ስሜት የእፎይታ እንጂ የቅሬታ ሊሆን አልቻለም።

ካረጁ አይበጁ ነውና አለቃን መንገዱ አድቅቋቸው ከብዙ ቀናት በኋላ ደብረታቦር ደረሱ። ልጃቸው ተክሌ ደብረታቦር ኢየሱስን በአልቅና ተሾመው ስለነበረ ድካሙ

እስኪለቃቸው እዚያ አረፉ:: አለቃ ተክሌ ካዲሳባ እንደተመለሱ በሙያቸው ግርማ ሞገስ አያገኙ ከራስ ጉግሳ ወሌ እጅ ሳይቀር የወርቅ መቋሚያና ፀናፅል ተሸልመው ይኖሩ ነበር:: «ተክሌ ደብረታቦር እየሱስ ጉባኤ ዘርግተው አቋቋም፣ መርገድና ፅፋት ሲያስተምሩ የሌሎች ደቀመዛምርቶች ሳይቀሩ እየተሳቡ መጥተው ደብሩን አጥለቀለቁት:: ደቀመዘምራኑ ሁሉ ወደርሳቸው መሳባቸውን ሲያዩ ደብቀውት የነበረውን እውቀት በይፋ አውጥተው አለቃ ተክሌን ለማራከስ ማስተማር ጀመሩ» ይላሉ ኤልሳቤጥ ገሠሠ በቀለም የአለቃ ተክሌ የልጅ ልጅ የሆኑትን ጥሩነህን ጠቅሰው;:

አሉቃ ገብረሐና ልጃቸው ጋ እንዳሉ ዓይናቸውን ታመሙ:: አገሬ ሳልገባ ዓይኔ ሊጠፋ ነው ብለው ሆዳቸው የባባው አዛውንትም እዬዬአቸውን አቀለጡት:: ይኸኔ ልጃቸው «ኧረ አይዞዎ የዓይን ህመምኮ ለክፉ አይሰጥም» ቢላቸው፣ «እባክህ ተወኝ:: በኔ ቢጀምር እስቲማን ይቀጣዋል?» አሉት ይባላል::

ነገር ግን አለቃ ብዙም ሳይቆዩ ስለዳኑ ወዳገራቸው ሄዱ:: ጥቂት እንደቆዩ በጨዋታ የተነሳ አንዱን ካህን ተርበው ቢያስቀባቸው፣ ካህኑ «በሰማይ ቤት እንዳይኩነኑ እንዲህ አይነቱን ነገር ቢተዉ ይሻላል» አሏቸው:: አለቃ ግን እየሳቁ «እስካሁን የሞተው ሰው ሁሉ ስፍራውን ሞልቶታልና ለኔ ስፍራ ስለማይኖር አያስቡ» ሲሉ መለሱላቸው::

ቢሆንም እርጅና ጓዙን ከቶ መጣ:: አለቃ በጠና ታመው ሲንፈራገጡ ጉረቤታቸው የሆነ አንድ ቆዳ አልፊ ሊጠይቃቸው መጥቶ፣ «ዛሬስ ደከሙ መሰለኝ?» ቢላቸው፣ «እንግዳውማ ቆዳ ሳለፋልህ ልኑር?» በማለት ሰደቡት:: ጉረቤታቸው ተቆጥቶ እንደወጣም በርከት ያሉ ካህናት ሊጠይቋቸው መጡና ሲጫዋወቱ ከጠያቂዎቹ አንዱ «አለቃ እንዲያው ሁልጊዜ እንደቀለዱ ለነፍስዎ ስንቅ ሳይዙላት ሊቀሩ ነው?» ቢላቸው «ንሳ፣ አንተ ማነህ! አንድ ማድጋ በሶ በስልቻ አድርግና ከንዴ ላይ እሰርልኝ» አሉ ይባላል::

ምዕራፍ ስምንት

ኩርፊያ ወይስ ንስሃ?

አለቃ ገብረሐና ወደመጨረሻው ዘመናቸው እንደተቃረቡ ዝምተኛና አኩራፊ ሆኑ:: ሥጋ ወደሙ ከተቀበሉ በኋላም አንደበታቸውን ከልክለው ከእረኛ ጋራ ሲውሉ ቤተዘመዶቻቸው ጋኔን ሰፍሮባቸዋል ብለው ጠበል እየጠመቁ ቢያስቃዩዋቸው፣ «እረ እባካችሁ ተዉኝ! ቀሃና አንገረብ ወንዝ አይደለም እንዴ የሚኖረው? ታዲያ እንዴት ይህን ውሃ ፈርቶ ይተወኛል ብላችሁ ነው?» እንዳሉ ይወሳል::

ከዚያም «እግዚአብሔርን ላመሰግንበትና ልሰብክበት፣ ቁምነገር ልናገርበት በተሰጠኝ አንደበቴ ዋዛ ፈዛዛ ስናገርበት ኖሬያለሁ» በማለት አንደታቸውን ከልክለው ከመጠጥና ጥሩ ምግብ ተቆጥበው መሬት እየተኙ መኖር ጀመሩ:: አለቃ ገብረሐና አባ ኢጋቶን የሚባለውን ከፉ እንዳይናገር ድንጋይ ጉርሶ ይኖር የነበረ መነኩሴ ሕይወት ለመኖር ይጥሩ ነበር:: መፃሕፍቱን ለብሰበውም «መሣቂያ፣ መዘበቻ አደረግኩዋችሁ!» እያሉ ይቅርታ ይጠይቁ ነበር ይባላል:: የሃይማኖት ሰው ስለነበሩ እርጅና ሲጫጫናቸው

እንደዘመናቸው ስለነፍሳቸው መጨነቃቸው ከቶውኑ የሚገርም አይደለም::

ያም ሆነ ይህ አገሩን ሁሉ ሲያስቁ የኖሩት አለቃ ገብረሐና አኩርፈውና ሁለት አመት ሙሉ አንደበታቸውን ከልክለው ከኖሩ በኋላ በሰማንያ አራት የእድሜ ዘመናቸው በሞት ተለዩ::

ልጃቸው አለቃ ተክሌንም ደቀመዛሙርት ስለበረከቱለት ካህናቱ ጠምደው ይዘውት ነበርና አባቱ በሞቱ በአሥረኛው አመት መድኃኒት አቅምሰው ገደሉት:: ይህ እኩይ ተግባር ግን ኢትዮጵያዊ ብቻ አይደለም:: የሞዛርትና ምናልባትም የጉርኪ እንዲሁም የሌሎች ታላላቅ ሰዎች ሕይወት ያለፈችውም መናጢር በማይችሉ ምቀኞችና ደናቁርት እጅ ነው::